

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Rzeszowie

LRZ. 410.019.02.2016
P/16/040

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Rzeszowie
ul. Kraszewskiego 8, 35-016 Rzeszów
T +48 17 780 23 00, F +48 17 780 23 06
lrz@nik.gov.pl

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/16/040 Funkcjonowanie placówek wsparcia dziennego dla dzieci.
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Rzeszowie
Kontroler	Kazimierz Ramocki główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LRZ/90/2016 z dnia 6 września 2016 r. (dowód: akta kontroli str. 1 – 2)
Jednostka kontrolowana	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Stalowej Woli 37-450 Stalowa Wola, ul. Dmowskiego 1. (w dalszej treści MOPS),
Kierownik jednostki kontrolowanej	Piotr Pierścionek – Dyrektor Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Stalowej Woli od dnia 13 sierpnia 2013 r. Poprzednio - od dnia 15 września 2009 r. funkcję Dyrektora MOPS pełniła Maria Brzezińska. (dowód: akta kontroli str. 3 - 5)

II. Ocena kontrolowanej działalności¹

Ocena ogólna

MOPS prawidłowo realizował zadania w zakresie wynikającym z przepisów art. 176 pkt 1 i art. 179 ust. 2 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. *o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej*². MOPS opracował i przedstawił Radzie Miejskiej w Stalowej Woli *Program Wspierania Rodziny dla Gminy Stalowa Wola* na lata 2012 – 2014 oraz *Program* na lata 2015 – 17. *Programy* oraz sprawozdania z ich realizacji przygotowano rzetelnie współpracując z instytucjami rządowymi i samorządowymi oraz placówkami pozarządowymi działającymi w Mieście na rzecz rodziny i dzieci. Integralną częścią *Programów* były rzetelne diagnozy sytuacji demograficznej i społecznej w Mieście.

MOPS nie wprowadził systemowych procedur dotyczących monitoringu rodzin, w tym dzieci zagrożonych kryzysem. Monitoring w przedmiotowym zakresie był prowadzony przez pracowników socjalnych MOPS-u, w ramach przypisanego zakresu obowiązków. Ustalono w kontroli, że działania pracowników socjalnych były skuteczne i prowadziły do udzielania rodzinom, w uzasadnionych przypadkach, instytucjonalnej pomocy, w tym również poprzez skierowanie dzieci do placówek wsparcia dziennego.

Liczba dzieci w rodzinach objętych pomocą z powodu trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych miała w Stalowej Woli tendencję malejącą i wynosiła od 827 w 2013 r. do 620 w 2015 r. (w I półroczu 2016 r. – 407).

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna. Jeżeli sformułowanie oceny ogólnej według proponowanej skali byłoby nadmiernie utrudnione, albo taka ocena nie dawałaby prawdziwego obrazu funkcjonowania kontrolowanej jednostki w zakresie objętym kontrolą, stosuje się ocenę opisową, bądź uzupełnia ocenę ogólną o dodatkowe objaśnienie

² Dz. U. z 2016 r. poz. 575

Przeciętna liczba dzieci korzystająca z pomocy we wszystkich placówkach wsparcia dziennego wynosiła odpowiednio 137 oraz 129 i 144, co stanowiło 17%, 21% i 35% dzieci z rodzin dysfunkcyjnych objętych pomocą społeczną. Ustalono jednak w trakcie kontroli, że liczba wszystkich dzieci, które faktycznie uczestniczyły w określonym czasie³ w zajęciach oferowanych przez świetlice socjoterapeutyczne wynosiła odpowiednio: 411 (50%), 419 (68%) i (288) 71%.

Kontrola wykazała również, że w Stalowej Woli nie było problemu z umieszczeniem dzieci w świetlicach socjoterapeutycznych, w tym w szczególności dzieci pochodzących z rodzin dysfunkcyjnych. Umieszczenie dzieci w świetlicy terapeutycznej było praktycznie uzależnione wyłącznie od woli rodziców.

Najwyższa Izba Kontroli w powyższym aspekcie ocenia pozytywnie działania MOPS który po zdiagnozowaniu, że w niektórych częściach Miasta jest utrudniony dostęp do placówek wsparcia dziennego - poprzez Urząd Miasta - podjął działania prowadzące do rozbudowy 2 świetlic i zwiększenia możliwości udzielania wsparcia dzieciom w przedmiotowej formie.

Równie pozytywnie oceniono finansowanie przez Miasto Stalowa Wola działalności wszystkich placówek wsparcia dziennego dla dzieci. Dotacje z budżetu Miasta na przedmiotową działalność były w latach 2013 – 2016 na stabilnym poziomie, powiększonym w przywołanym powyżej okresie o 13%.

Dotacje dla placówek wsparcia dziennego pozwalały na zaspokojenie bieżących, podstawowych potrzeb placówek wsparcia dziennego. Świetlice oczekiwały na zwiększenie środków na szkolenia pracowników, w tym szkolenia w formie superwizji.

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność świetlicy socjoterapeutycznej *Tęcza* działającej w strukturze MOPS.

Dzieci do *Świetlicy* przyjmowano wyłącznie na prośbę i w obecności rodziców/opiekunów dzieci. Stan przyjmowanych dzieci był rzetelnie diagnozowany przez zespół pracowników *Świetlicy*. Przygotowywano dla każdego dziecka *indywidualny program wychowawczy*. Realizacja planów była w okresach półrocznych oceniana i w miarę potrzeb weryfikowana.

Najwyższa Izba Kontroli stwierdziła jednak, że w/w plany były skonstruowane zbyt ogólnie. Plany nie zawierały wskaźników dotyczących terminów/etapów ich realizacji oraz osób odpowiedzialnych za realizację. Nie określono indywidualnych priorytetów w działaniu z poszczególnymi wychowankami.

Pozytywną ocenę placówki w niewielkim stopniu obniża dostrzeżenie w kontroli, że kadra *Świetlicy* nie w każdym przypadku konsultowała realizację procesów wychowawczo-dydaktycznych dzieci z ich szkolnymi nauczycielami/wychowawcami. Współpraca w przedmiotowym zakresie jest wymagana przez art. 23 ust. 1 cyt. ustawy *o wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej*. W 48% przebadanych w kontroli przypadkach - w trakcie opracowywania diagnozy dzieci *Świetlica* nie współpracowano z nauczycielami/wychowawcami szkolnymi dzieci, a blisko 20% nauczycieli dzieci uczęszczających do *Tęczy*, współpracę z *Świetlicą* oceniło negatywnie.

³ Stwierdzono w kontroli dużą fluktuację obecności uczestników świetlic. Część dzieci uczestniczyły w zajęciach świetlic w określonym czasie, po którym rezygnowały z uczestnictwa. Na to miejsce przyjmowano inne dzieci.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej.

1.1 Dostępność i adekwatność opieki w formie placówek wsparcia dziennego, a także innych form pracy z rodziną w świetle potrzeb gminy. .

1.1.1. Gminny system wspierania rodzin zagrożonych kryzysem i przeżywających trudności opiekuńczo wychowawcze.

Rada Miejska w Stalowej Woli w dniu 28 czerwca 2012 r. podjęła uchwałę w sprawie przyjęcia *Programu Wspierania Rodziny dla Gminy Stalowa Wola na lata 2012 – 2014*.⁴

Pierwszy rozdział *Programu* stanowiła *Diagnoza sytuacji demograficznej i społecznej w mieście Stalowa Wola*. Diagnozę przygotowano na podstawie danych za rok 2011, dostarczonych w sprawozdaniach MOPS-u, Powiatowego Urzędu Pracy (dalej PUP), w sprawozdaniu z realizacji *Gminnego Programu Przeciwdziałaniu Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy oraz danych zebranych od lokalnych instytucji i organizacji podejmujących różnorodne działania na rzecz rodziny i dziecka*.

(Dowód: akta kontroli str. 173 - 196)

Kolejną wersję trzyletniego *Programu* na lata 2015 – 2017 Rada Miejska w Stalowej uchwaliła w dniu 27 marca 2015 r. Aktualnie obowiązujący *Program* był zbudowany - co do układu i zawartych treści - tak jak przywołany powyżej *Program* z 2012 r. W pierwszym rozdziale przedstawiono *Diagnozę sytuacji demograficznej i społecznej w mieście Stalowa Wola. Program*, podobnie jak i jego poprzednia wersja nie odnosił się bezpośrednio do trybu, czy metod identyfikacji rodzin zagrożonych kryzysem lub przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo wychowawczych. Informacje w przedmiotowych sprawach pozyskiwano poprzez pracowników socjalnych MOPS oraz dzięki informacjom przekazywanym przez instytucję, czy organizacje pozarządowe działające na terenie Stalowej Woli na rzecz rodzin i dzieci.

Diagnozę przygotował MOPS na podstawie danych za rok 2014 r. - przedłożonych przez cyt. powyżej podmioty publiczne i instytucje pozarządowe działające na rzecz rodziny i dzieci.

W diagnozie odniesiono się do:

- struktury ludności miasta, niskiego przyrostu naturalnego,
- stanu bezrobocia (dane liczbowe i konkluzja – *stopniowo zmniejsza się liczba osób zarejestrowanych w PUP jako osoby bezrobotne*),
- osób, którym w MOPS udzielono wsparcia w 2014 r. (4.218 osób, tj. 6,85% mieszkańców zameldowanych w Stalowej Woli). Przedstawiono strukturę powodów trudnej sytuacji życiowej – stanowiących uzasadnienie do przyznania pomocy finansowej i usługowej w 2014 r., m. in.:
 - ubóstwo – 956 rodzin (2.122 osób),
 - bezrobocie – 883 rodzin (2.227 osób),

⁴ w dalszej treści – *Program*.

- długotrwała lub ciężka choroba – 1.246 rodzin (2.395 osób),
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego – ogółem – 476 rodzin (1.445 osób), w tym m. in.⁵:

- rodziny niepełne 247 (784 osób),
- rodziny wielodzietne 119 (625 osób),
- alkoholizm 350 (631 osób w rodzinie).

- rodzin korzystających w 2014 r. ze wsparcia MOPS w formie finansowej oraz pracy socjalnej - 572 rodziny z dziećmi, łączna liczba - 2.157 osób,

- form działalności statutowej MOPS poprzez które realizowano pomoc dla rodzin, tj.: *Zespół ds. Pomocy Rodzinie, Zespół Asysty Rodziny, poradnictwo specjalistyczne, prowadzenie placówki wsparcia dziennego.*

W 2014 r. zatrudnionych było 5 asystentów rodzin – wsparciem objęto 59 rodzin.

W 2014 r. liczba osób poszkodowanych, objętych procedurami *Niebieskiej karty* wyniosła 328 (171 rodzin), w tym 157 małoletnich dzieci.

Według diagnozy – *na terenie Stalowej Woli funkcjonowało 6 świetlic oraz 2 kluby młodzieżowe, jednak wciąż są niezaspokojone potrzeby na tego typu placówki oraz specjalistów, w tym pedagogów/wychowawców podwórkowych.*

Specjalistyczna Placówka Wsparcia Dziennego „TECZA” działała w strukturach organizacyjnych MOPS. Placówka dysponowała 45 miejscami.

Pozostałe ośrodki wsparcia dziennego prowadziły organizacje pozarządowe/stowarzyszenia, w tym 3 stowarzyszenia działające przy parafiach kościoła katolickiego.

(Dowód: akta kontroli str. 197 – 223)

Ustalono, że przy opracowywaniu diagnoz w 2012 r. i w 2015 r., MOPS współpracował z podmiotami publicznymi i instytucjami pozarządowymi działających na rzecz rodziny i dzieci.

W 2012 r. wystosowano imiennie zaproszenia do 12 osób, proponując do udziału w przygotowaniach i redagowaniu *Programu*. Zaproszenia wysłano do kompetentnych osób reprezentujących Radę Miejską i Urząd Miejski, Kuratorską Służbę Sądową w Sądzie Rejonowym w Stalowej Woli, Komendę Powiatową Policji, Poradnię Pedagogiczno-Psychologiczną, Komendę Hufca ZHP w Stalowej Woli oraz do przedstawicieli pozarządowych stowarzyszeń i instytucji działających w Stalowej Woli na rzecz dzieci i rodzin. Zaproszenia zawierały jednocześnie prośbę o przygotowanie danych odnośnie: zasobów jednostki, w tym zaplecza merytorycznego, zakresu i form udzielanego wsparcia, liczby rodzin/dzieci objętych pomocą, najczęstszych problemów występujących w związku z prowadzoną działalnością. Wszystkie ww. osoby zaproszone do współuczestnictwa w tworzeniu *Programu* brały udział w pracach nad jego przygotowaniem.

Podobnie prowadzono prace nad przygotowaniem *Programu* na lata 2015 – 2017. Dodatkowo w okresie od 25 lutego do 11 marca 2015 r. w Biuletynie Informacji Publicznej Urzędu Miasta Stalowej Woli w zakładce *Konsultacje społeczne* zamieszczono projekt *Programu*. *Celem konsultacji społecznych było uzyskanie opinii i uwag dotyczących projektu Programu.* Informacja o konsultacjach społecznych wraz z *linkiem* do pobrania materiałów została przesłana drogą elektroniczną do wszystkich instytucji działających na terenie Stalowej Woli, na rzecz rodziny i dzieci.

Według informacji pozyskanych od administratora BIP żaden z mieszkańców Stalowej Woli nie wyraził opinii ws. projektu *Programu*, nie zgłoszono żadnych uwag do *Programu*.

(Dowód: akta kontroli str. 224 – 230, 230 - 235)

⁵ Wyodrębniono 8 kategorii, podano najliczniejsze.

Dane liczbowe i uwagi zawarte w diagnozach stanowiły podstawę do przygotowania i realizacji *Programu*.

Dyrektor MOPS – Piotr Pierścioneek podał, że w 2015 r. – w trakcie przygotowania *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Stalowa Wola* przeprowadzono badania ankietowe wśród mieszkańców ws. głównych problemów społecznych na terenie Gminy. Z 501 wszystkich ankiet, w 106 znajdowała się teza, że rozwiązaniem problemów społecznych może być utworzenie większej ilości świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży na terenie Miasta.

(dowód; akt kontroli str. 236 - 245)

W diagnozach stanowiących wstęp do *Programu* podano, że rodziny dysfunkcyjne wymagają stałego monitorowania przez pracowników socjalnych, pedagogów szkolnych, pracowników ochrony zdrowia, policji, kuratorów sądowych i przedstawicieli innych instytucji które mają kontakt z rodziną. W pracy tej bardzo istotne jest koordynowanie działań wszystkich instytucji, zobligowanych do wspierania rodziny.

Według *Programu* przygotowanego na lata 2015 - 2017, funkcjonujący w ramach MOPS-u Zespół ds. Pomocy Rodzinie działa w zakresie wzmocnienia rodziny, wspomagania jej wszystkich funkcji i zadań, przeciwdziałaniu jej rozpadowi, diagnozowanie potrzeb rodzin w zakresie potrzeb ekonomicznych, emocjonalnych, prawidłowych więzi rodzinnych, poczucia bezpieczeństwa jej członków oraz łagodzenia wybranych niedostatków materialnych i psychosocjalnych.

Pracownicy socjalni dokonują analizy środowiska, ustalają plan pomocy i jednocześnie nadzorują prawidłową jego realizację oraz prowadzą niezbędną dokumentację.

W 2014 r. pracą socjalną w ww. Zespole objętych było 169 rodzin.

Format/układ *Programu* na lata 2015 – 2017 stanowił kontynuację pierwszego programu przygotowanego przez Gminę Stalowa Wola na lata 2012 – 2014.

Poza omawianą diagnozą sytuacji demograficznej i społecznej, przeprowadzono analizę SWOT⁶ gdzie przedstawiono mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia wynikające z realizacji *Programu*.

Zdefiniowano cel główny *Programu*, tj.: *Opracowanie spójnego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną w mieście Stalowa Wola*.

Ponadto zdefiniowano 5 celów szczegółowych. Dla każdego celu szczegółowego przedstawiono listę działań które mają prowadzić do jego pozytywnej realizacji, podano podmioty odpowiedzialne za te działania - realizatorów, określono wskaźniki pozwalające na dokonanie pomiaru skuteczności ww. działań. Cele szczegółowe to⁷:

1. *Wspieranie rodziny w wychowaniu dziecka oraz pełnieniu funkcji opiekuńczej i wychowawczej*. Cel zamierzano osiągnąć poprzez realizację 5 różnych działań, w tym: *organizowanie czasu wolnego dla dzieci i młodzieży poprzez wspieranie działających klubów i świetlic dla dzieci i młodzieży, tworzenie nowych oraz promowanie pracy pedagoga/wychowawcy podwórkowego*.

⁶ Zgodnie z definicją podaną na stronie pl.wikipedia.org – *technika służąca do porządkowania i analizy informacji. (...) w zarządzaniu analiza SWOT jest stosowana do analizy wewnętrznego i zewnętrznego otoczenia organizacji a także analizy projektu (...). Pozwala wykorzystać zgromadzone informacje do opracowania strategii działania opartego na silnych stronach i szansach, przy jednoczesnym eliminowaniu bądź ograniczeniu słabych stron lub zagrożeń*.

⁷ Cele, tj. cel główny i cele szczegółowe były tak samo zdefiniowane w pierwszym jak i drugim *Programie*.

2. *Praca z rodziną w celu zapobiegania sytuacji kryzysowej oraz rozwiązywaniu już istniejących sytuacji kryzysowych.* Cel zamierzano osiągnąć poprzez realizację 11 różnych działań, w tym: *umożliwienie dzieciom z rodzin wieloproblemowych, uczestnictwa w zajęciach organizowanych przez placówki wsparcia dziennego.*
3. *Przeciwdziałanie marginalizacji i degradacji społecznej rodziny.* Cel zamierzano osiągnąć poprzez realizację 8 różnych działań.
4. *Zwiększenie wiedzy i umiejętności w zakresie pomocy dziecku i rodzinie wśród pracowników wszystkich instytucji zajmujących się problematyką rodziny.* Cel zamierzano osiągnąć poprzez realizację 3 różnych działań.
5. *Podniesienie świadomości w zakresie planowania oraz funkcjonowania rodziny.* Cel zamierzano osiągnąć poprzez realizację 3 różnych działań.

W Programie nie podano koordynatorów działań, nie przypisano osobom lub instytucjom działań skonkretyzowanych. Poza określeniem 3-letniego okresu obowiązywania, Program nie zawierał innych ram czasowych, w tym harmonogramu wykonywania poszczególnych działań. Wskaźniki w Programie zostały wyłącznie zdefiniowane. Nie podawano wartości granicznych, które powinny zostać osiągnięte w poszczególnych latach, czy osiągnięte na koniec 3-letniej realizacji Programu⁸.

Podano, że Program będzie finansowany ze środków budżetu Powiatu Stalowowolskiego, Gminy Stalowa Wola, dotacji oraz środków pozabudżetowych pozyskanych z innych źródeł. Nie określono źródeł i ram finansowania poszczególnych działań zawartych w Programie.

W Programie podano przewidywane efekty – osiągnięte po jego realizacji. Zdefiniowano 9 punktów, w tym: *rozwój bazy placówek wsparcia dziennego, m. in. świetlic, klubów, ognisk wychowawczych*⁹¹⁰.

W Programie podano zasady monitoringu i ewaluacji Programu. Ustalono, że:

- ewaluacja Programu będzie się odbywać na bieżąco przez cały czas. Raport z ewaluacji i monitoringu programu będzie sporządzany co roku,
- monitorowanie realizacji Programu odbywać się będzie w oparciu o sprawozdawczość podmiotów zaangażowanych w jego realizację,
- MOPS z końcem I kwartału roku następnego zobowiązany był do przedstawienia Radzie Miejskiej rocznego sprawozdania z realizacji Programu,
- z zakończeniem 3-letniego okresu obowiązywania Programu przeprowadzone zostanie podsumowanie i analiza z raportów rocznych oraz ewaluacja końcowa programu.

(dowód: akta kontroli str. 197 – 223)

⁸ Przykładowo – działanie: *umożliwienie dzieciom z rodzin wieloproblemowych uczestnictwa w zajęciach organizowanych przez placówki wsparcia dziennego*, wskaźniki dla tego działania: *liczba placówek, liczba dzieci uczestniczących w zajęciach.*

⁹ W pierwszej wersji Programu było 8 punktów. Wersja na lata 2015 – 2017 została uzupełniona o punkt: *wzrost kompetencji wśród pracowników instytucji zajmujących się problematyką rodzinną.*

¹⁰ Według sprawozdania z realizacji Programu za rok 2014 r. (pierwsza wersja Programu,) MOPS realizując cyt. punkt programu, utworzył w ramach swoich struktur Klub „Wesoła Gromadka” – *z myślą o najmłodszych mieszkańcach (od 3 do 10 lat) z tego rejonu oraz ich rodzinach (uwaga – w praktyce tzw. bloki socjalne).* W 2014 r. do Klubu uczęszczało 17-ciu dzieci. *W opiece nad dziećmi i przy prowadzeniu zajęć włączyli się aktywnie rodzice (głównie matki) na zasadach Banku Czas, tworząc swego rodzaju grupy samopomocowe.* Klub działa nadal w strukturach MOPS. W ramach realizowanego aktualnie Programu podjęto działania w celu rozszerzenia działalności 2 istniejących placówek poprzez ich rozbudowę

Ustalono, że MOPS wykonując ww. obowiązki z zakresu monitoringu i ewaluacji corocznie zwracał się do podmiotów i osób zaangażowanych w realizację Programu, z prośbą o informację ws. realizacji zadań, w tym o *wypełnienie załączonego kwestionariusza w zakresie osiągniętych wskaźników w 2014 r. (w tym przypadku) – w części dotyczącej ich działalności.*

W 2014 r. (przykładowo) przesłano cyt. prośby łącznie do 26 instytucji z terenu Miasta i organizacji pozarządowych. Uzyskano oczekiwane informacje od wszystkich adresatów.¹¹

Uzyskane w ten sposób informacje stanowiły podstawę do sporządzenia rocznych *Raportów z ewaluacji i monitoringu*, o których mowa powyżej w Programie¹².

Z kolei *Raporty* stanowiły podstawę do opracowania i przedłożenia Radzie Miejskiej - corocznie w badanym okresie – sprawozdań z realizacji Programu oraz po zakończeniu roku 2014 - *Raportu końcowego z przeprowadzonej ewaluacji Gminnego Programu (...) na lata 2012 – 2014.*

Sprawozdania przekazano w terminie wyznaczonym przez art. 179 ust. 1 ustawy o *wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.*

Wszystkie ww. raporty i sprawozdania były sporządzane przez MOPS. Pod wszystkimi ww. dokumentami podpis składał Dyrektor MOPS – w tym przypadku Pan Piotr Pierścionek.

Analiza przywołanych powyżej dokumentów wykazała, że:

- w raporcie z przeprowadzonej ewaluacji za 2013 r. podano, że: *Program realizowano zgodnie z założonymi celami szczegółowymi.* Odniesiono się do realizacji każdego celu szczegółowego, opisując podejmowane działania. W ramach realizacji celu szczegółowego nr 2 *nie udało się pozyskać żadnej rodziny wspierającej. Należałoby w tym zakresie prowadzić kampanię promocyjną na terenie Stalowej Woli. Na tle zrealizowanych działań można zauważyć niedostatecznie dużą liczbę osób objętych wsparciem w formie grup samopomocowych. Rekomenduje się organizowanie takich grup dla mieszkańców Stalowej Woli.*

W części podsumowująco-wnioskowej podano, że: *po dokonaniu analizy sprawozdań przedłożonych przez instytucje i organizacje pozarządowe z realizacji Programu należy stwierdzić, że cele i rezultaty zostały osiągnięte.* Zarekomendowano - *po dokonaniu analizy, zapisy zawarte w Programie (...) powinny być kontynuowane w kolejnych latach zgodnie z celem głównym i celami szczegółowymi.*

Przedstawiono wykonanie celów szczegółowych - podając, jak poszczególne działania były zrealizowane przez instytucje oraz przez organizacje pozarządowe. Przykładowo – liczba dzieci biorących udział w działaniu: *organizowanie czasu wolnego dla dzieci i młodzieży poprzez wspieranie działających klubów i świetlic dla dzieci i młodzieży* (wybrane placówki):

- Specjalistyczna Placówka Wsparcia Dziennego Świetlica „TECZA” przy MOPS – 112 dzieci,
- Stowarzyszenie Opieki nad Dziećmi „ORATORIUM” – łącznie 127 dzieci i młodzieży,
- Stowarzyszenie Profilaktyki Społecznej PRYZMAT – 27 dzieci,
- Miejski Dom Kultury – ok. 230 dzieci¹³

(dowód akta kontroli str. 246 - 289)

¹¹ Podobnym trybem uzyskiwano informację w pozostałych latach objętych kontrolą.

¹² Za 2014 r. nie sporządzono raportu rocznego. Dane za 2014 r. pozyskane od instytucji zaangażowanych w realizację Programu wykorzystano przy sporządzaniu Raportu końcowego z realizacji Programu w latach 2012 – 2014.

¹³ Wymieniono 4 instytucję z 8

W raporcie końcowym z przeprowadzonej ewaluacji *Programu* za lata 2012 – 2014 przedstawiono wykonanie każdego celu szczegółowego poprzez prezentacje realizacji działań w poszczególnych latach objętych *Programem*.

W tym działania bezpośrednio związane z funkcjonowaniem placówek wsparcia dziennego dla dzieci, to cyt. uprzednio:

- *organizowanie czasu wolnego dla dzieci i młodzieży poprzez wspieranie działających klubów i świetlic dla dzieci i młodzieży,*
- *umożliwienie dzieciom z rodzin wieloproblemowych, uczestnictwa w zajęciach organizowanych przez placówki wsparcia dziennego.*

Działania te, były realizowane w latach 2012 – 2014 przez te same placówki, a końcowe roczne wykonanie działań było zwymiarowane identycznymi wartościami wskaźników¹⁴:

2013 r.:

- świetlica TĘCZA (przy MOPS)– 112 dzieci,
- świetlica socjoterapeutyczna i klub młodzieżowy NADZIEJA (ORATORIUM Stowarzyszenie Opieki nad Dziećmi) – łącznie 127 dzieci/młodzieży ,
- Świetlica HUTNICZEK (przy stowarzyszeniu PRYZMAT) – 27 dzieci,
- Świetlica UŚMIECH i Klub Młodzieżowy UŚMIECH (przy stowarzyszeniu ALTERNATYWA) – 27 dzieci – łącznie 49 dzieci/młodzieży,
- Świetlica PROMYCZEK (przy Stowarzyszeniu Przyjaciół Klasztoru Braci Mniejszych (...) – Pokój i dobro – 56 dzieci,
- Świetlica socjoterapeutyczna (przy Katolickim Stowarzyszeniu na rzecz Osób Szczególnej Troski FLORIAN – 34 dzieci,
- Półkolonie letnie i zimowe (Miejski Dom Kultury) – 230 dzieci¹⁵

2014 r.:

- świetlica TĘCZA (przy MOPS)– 118 dzieci,
- świetlica socjoterapeutyczna i klub młodzieżowy NADZIEJA (ORATORIUM Stowarzyszenie Opieki nad Dziećmi) – łącznie 81 dzieci/młodzieży ,
- Świetlica HUTNICZEK (przy stowarzyszeniu PRYZMAT) – 38 dzieci,
- Świetlica UŚMIECH (przy stowarzyszeniu ALTERNATYWA) – 23 dzieci,
- Klub Młodzieżowy UŚMIECH (przy stowarzyszeniu ALTERNATYWA) – 17 dzieci/młodzieży,
- Świetlica PROMYCZEK (przy Stowarzyszeniu Przyjaciół Klasztoru Braci Mniejszych (...) – Pokój i dobro – 200 dzieci,
- Świetlica socjoterapeutyczna (przy Katolickim Stowarzyszeniu na rzecz Osób Szczególnej Troski FLORIAN) – 27 dzieci,
- Klub Wesoła Gromadka (przy MOPS)¹⁶ – 17 dzieci,
- Organizowanie czasu wolnego przez Stowarzyszenie na Rzecz Osób Dotkniętych Przemocą w Rodzinie TARCZA – 150 dzieci.

Podsumowując realizację celu szczegółowego nr 1 podano, że (...) *można zauważyć rosnącą liczbę rodzin korzystających ze wsparcia w zakresie rozwiązywania problemów opiekuńczo-wychowawczych (...). Istotną rolę w systemie opieki nad dzieckiem i rodziną w naszym mieście odgrywają ośrodki wsparcia i placówki wsparcia dziennego (...).*

Podsumowując realizację celu szczegółowego nr 2 potwierdzono, że *pomoc dzieciom i młodzieży zagrożonym demoralizacją prowadzona jest w dziennych ośrodkach*

¹⁴ Placówki przedstawiły te same dane liczbowe z wykonania obydwu działań

¹⁵ Miejski Dom Kultury nie występował w działaniu - *umożliwienie dzieciom z rodzin wieloproblemowych, uczestnictwa w zajęciach organizowanych przez placówki wsparcia dziennego*, natomiast wykazano tam zaangażowanie Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej – 1100 dzieci uczestniczących w zajęciach grupowych

¹⁶ Klub dla małych dzieci utworzony/zorganizowany w 2014 r.

wsparcia. Podano, że w latach 2012 – 2014 rozwinięto asystenturę rodzinną w MOPS, jako nową formę wsparcia pracy z rodzinami niewydolnymi wychowawczo. Osiągnięto w ten sposób pozytywne efekty w 38 rodzinach.

Nie udało się uruchomić jednej z form wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu ról opiekuńczo-wychowawczych, tj. rodzin wspierających.

Wykazane w raporcie przedsięwzięcia skierowane do mieszkańców Stalowej Woli dotyczyły szczególnie rodzin z małoletnimi dziećmi. Nie były jednak rozgraniczane w ten sposób, że kierowano je wyłącznie do rodzin wielodzietnych. W związku z tym instytucje i organizacje nie prowadziły statystyk w tym zakresie.

We wnioskach podsumowujących realizację Programu w latach 2012 – 2014 podano, że instytucje i organizacje realizujące zadania w ramach Programu zapewniły ofertę szeroko dostępną i dostosowaną do potrzeb stalowowolskich rodzin. (...) Liczne placówki wsparcia dziennego zapewniały bogatą ofertę spędzania czasu wolnego po szkole dla dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym. Zwrócono uwagę na potrzebę dostępu pracowników instytucji samorządowych i organizacji pozarządowych realizujących przedmiotowe działania do ciągłego podwyższania swoich kwalifikacji przez udział w szkoleniach, warsztatach, superwizji, studiach podyplomowych.

Jedną z największych przeszkód występujących po stronie rodzin jak i instytucji (...) jest bariera ekonomiczna.

W końcowych rekomendacjach podano, że należy kontynuować na terenie Stalowej Woli realizację zadań określonych w opracowywanym Programie na kolejne lata 2015 – 2017.

(dowód: akta kontroli str. 290 - 367)

Raport ewaluacyjny za rok 2015 r.¹⁷ odnosił się do działań, które były kontynuacją działań zaprogramowanych w poprzednim Programie na lata 2012 – 2014.

Dla każdego z działań realizowanych w ramach 5 celów szczegółowych podano: nazwę działania, instytucje/organizacje biorące udział w tym działaniu oraz liczbę uczestników i liczbę monitorowanych rodzin, które były wspierane przez ww. instytucje/organizacje. W 2015 r. działania związane bezpośrednio z zadaniami placówek wsparcia dziennego dla dzieci, przeprowadzono następująco:

- organizowanie czasu wolnego dla dzieci i młodzieży poprzez wspieranie działających klubów i świetlic dla dzieci i młodzieży, tworzenie nowych oraz promowanie pracy pedagoga/wychowawcy podwórkowego:

- łącznie – 5.825 uczestników, w tym wybrane placówki¹⁸:
 - Miejski i Spółdzielczy Dom Kultury, łącznie – 4.560,
 - Specjalistyczna placówka wsparcia dziennego Tęcza (MOPS) – 119,
 - Specjalistyczna placówka wsparcia dziennego Oratorium – 136.

- umożliwienie dzieciom z rodzin wieloproblemowych, uczestnictwa w zajęciach organizowanych przez placówki wsparcia dziennego:

- łącznie – 676 uczestników, w tym wybrane placówki¹⁹:
 - Specjalistyczna placówka wsparcia dziennego Tęcza (MOPS) – 119,
 - Specjalistyczna placówka wsparcia dziennego Oratorium – 136,

¹⁷ „nowy Program” na lata 2015 – 2017

¹⁸ Wyszczególniono 9 podmiotów, w tym 5 placówek wsparcia oraz 2 domy kultury, starostwo powiatowe i placówki oświatowe.

¹⁹ Wyszczególniono 9 podmiotów, w tym stowarzyszenia, placówki i świetlice środowiskowe oraz Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczną (162 osoby).

- Świetlica HUTNICZEK (przy stowarzyszeniu PRYZMAT) – 78.

W podsumowaniu podano m. in., że:

- wsparciem dla rodzin jest oferowana przez placówki wsparcia dziennego, działalność w zakresie organizowania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży w coraz szerszej, bogatszej merytorycznie ofercie. Z kolej rosnąca z roku na rok bezpłatna oferta domów kultury, placówek oświatowych w okresie wakacji i ferii może świadczyć o zwiększonym zapotrzebowaniu na przedmiotowe usługi,
- rodzice są coraz bardziej zainteresowani udziałem dzieci w zajęciach proponowanych przez dzienne ośrodki wsparcia.

Rekomendacja²⁰ - *wspieranie rodzin w przedsięwzięciach mających na celu pomoc w opiece i wychowaniu dzieci w PWD²¹, poprzez tworzenie nowych placówek i jak i wspieranie istniejących placówek.*

(Dowód: akta kontroli str. 368 - 408)

Coroczne raporty ewaluacyjne z realizacji *Programu* oraz raport końcowy po zakończeniu *Programu* w latach 2012 – 2014 nie wskazywały na konieczność podejmowania działań naprawczych w stosunku do dotychczasowych działań Gminy obejmujących wspieranie rodzin, w tym prowadzenie i finansowanie placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży.

Program przygotowany na lata 2012 – 2014, podobnie jak i jego kontynuacja na lata 2015 – 2017, poza przywołanym ze str. 7 cytatem dotyczącym przewidywanych efektów realizacji, tj. *rozwoju bazy placówek wsparcia dziennego, m. in. świetlic, klubów, ognisk wychowawczych* nie uwzględniał zagadnień związanych z pilną potrzebą tworzenia nowych placówek wsparcia dziennego dla dzieci.

Miejski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, corocznie partycypował w finansowaniu działalności placówek wsparcia dziennego dla dzieci w kwotach: 700,9 tys. zł w 2013 r., 715,8 tys. zł w 2014 r. i 754,6 tys. zł w 2015 r.

Nie stwierdzono inicjatyw w ramach cyt. Programu mających na celu tworzenie nowych placówek wsparcia dla dzieci na terenie Stalowej Woli. W uchwalanych corocznie Programach²² deklarowano m. in.:

- *prowadzenie specjalistycznych oraz opiekuńczych placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży z rodzin wieloproblemowych (...),*
- oraz dofinansowanie zadań m. in. poprzez:

- *wspieranie funkcjonowania systemu współpracy międzyinstytucjonalnej.*

Zdefiniowano 16 wskaźników pozwalających na ocenę realizacji Programu, w tym:

- *liczba dzieci uczęszczających do placówek wsparcia dziennego,*
- *ilość programów socjoterapeutycznych realizowanych w specjalistycznych placówkach wsparcia dziennego oraz liczba dzieci biorących w nich udział.*

(dowód: akta kontroli str. 409 – 414, 873 - 878)

1.1.2 Placówki wsparcia dziennego istniejące na terenie działania MOPS.

Podano w rozdz. 1.1 niniejszego wystąpienia, że poza cyt. już ogólnym stwierdzeniem, że *wciąż są niezaspokojone potrzeby na tego typu placówki oraz specjalistów, w tym pedagogów/wychowawców podwórkowych*, MOPS diagnozując sytuację demograficzną i społeczną w Mieście nie odnosił się bezpośrednio do

²⁰ Jedna z pięciu – dotycząca dziennych placówek wsparcia.

²¹ Placówki wsparcia dziennego

²² W tym przypadku - na rok 2016 uchwalony przez Radę Miejską w dniu 12 lutego 2016 r (Nr uchwały XXV/301/16).

zapotrzebowania na usługi świadczone przez placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży.

Informacje pozyskane w toku kontroli z Sądu Rejonowego i Komendy Miejskiej Policji w Stalowej Woli wykazały, że liczby nieletnich objętych nadzorem kuratora sądowego oraz liczby nieletnich objętych nadzorem kuratora w postępowaniach wychowawczych była w latach 2013 – 2016 (I półrocze) były stabilne (nie ulegały zwiększeniu) i wynosiły odpowiednio od 105 do 117 osób i od 511 do 575 osób. Stwierdzono zmniejszenie liczby czynów karalnych i czynów zabronionych popełnianych przez nieletnich.

W 2013 r. stwierdzono 40 nieletnich popełniających czyny karalne (61 czynów łącznie, w tym 37 – rozboje, kradzieże wymuszenia popełnione przez 11 nieletnich. 13 nieletnich popełniło łącznie 31 czynów zabronionych z ustawy o przeciwdziałaniu narkomani.

Czyny zabronione, będące wykroczeniami zostały popełnione przez 50 nieletnich (łącznie 40 czynów, w tym kradzieże popełniło 37 nieletnich).

W 2015 r. stwierdzono 11 nieletnich popełniających czyny karalne (9 czynów łącznie, w tym 1 – rozboje, kradzieże wymuszenia popełnione przez 1 nieletniego.

7 nieletnich popełniło łącznie 15 czynów zabronionych z ustawy o przeciwdziałaniu narkomani.

Czyny zabronione, będące wykroczeniami zostały popełnione przez 34 nieletnich (łącznie 39 czynów, w tym kradzieże popełniło 12 nieletnich).

(dowód: akta kontroli str. 861 - 867)

Dyrektor MOPS – Piotr Pierścionek w wyjaśnieniach, o wiedzy MOPS, w sprawie faktycznego zapotrzebowania na przedmiotowe usługi, podał że:

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Stalowej Woli w miarę swoich możliwości starał się identyfikować potrzeby w zakresie utworzenia placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży. Ze strony placówek oświatowych, innych instytucji czy organizacji pozarządowych brak było zgłoszeń wskazujących na braki czy problem z zabezpieczeniem miejsc w poszczególnych placówkach wsparcia dziennego. Jedynie Specjalistyczna Placówka Wsparcia Dziennego – Świetlica „Tęcza” (SPWD – świetlica „Tęcza”) funkcjonująca w strukturze MOPS informowała o większej liczbie chętnych dzieci niż miejsc w placówce.

Na większe zapotrzebowanie na placówki wsparcia dziennego wskazywali również asystenci rodziny pracujący bezpośrednio z rodzinami mającymi problemy opiekuńczo – wychowawcze oraz pracownicy socjalni.

Ponadto podczas analizy badań przeprowadzonych w 2015 r. w trakcie tworzenia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Stalowa Wola wielu mieszkańców – respondentów wskazało wśród „głównych problemów społecznych gminy Stalowa Wola na lata 2016-2020” na: brak ciekawych ofert spędzania wolnego czasu – 129 osób, samotne wychowywanie dzieci – 34 osoby oraz bezradność w sprawach opiekuńczo- wychowawczych – 53 osoby. Respondenci zwracali również uwagę na fakt, że w Stalowej Woli jest zbyt mała liczba świetlic i klubów dla dzieci – 99 osób. A 106 osób wskazało jako sposób na rozwiązywanie problemów społecznych w Stalowej Woli utworzenie większej liczby świetlic i klubów dla dzieci i młodzieży (wyciąg ze Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych str. 87,95 i 96). Nadmienić należy, że analizie poddano 501 ankiet wypełnionych przez mieszkańców Stalowej Woli.

Powyższe informacje zostały wykorzystane do przeprowadzenia analizy nie tylko pod kątem zabezpieczenia miejsc dla dzieci chętnych do uczestnictwa w zajęciach placówek, ale również ich położenia i rozmieszczenia na terenie Stalowej Woli. Po naniесieniu na mapę Stalowej Woli wszystkich istniejących placówek dziennego

wsparcia dla dzieci i młodzieży okazało się, że część osiedli pozbawionych jest wsparcia w tej formie m.in. osiedla Lasowiaków, Flisaków, Na Skarpie, Poręby czy Charzewice.

(dowód: akta kontroli str. 236 - 245)

Działania MOPS/Gminy w celu zwiększenia podaży przedmiotowych usług, w ww. dzielnicach/osiedlach Miasta, zostały przedstawione poniżej w wystąpieniu (str. 12 - 13).

Ustalono, że w latach objętych programem kontroli na terenie Stalowej Woli funkcjonowały następujące placówki wsparcia dziennego:

- **2013 r.** – 8 placówek, w tym 5 placówek wsparcia dziennego w formie opiekuńczej - 90 miejsc i 2 placówki w formie specjalistycznej -115 miejsc²³. Razem 205 miejsc. W ww. placówkach umieszczono odpowiednio 62 dzieci i 75 dzieci²⁴. Razem 137²⁵. Jedna z placówek – Świetlica Socjoterapeutyczna – prowadzona przez Katolickie Stowarzyszenie na Rzecz Osób Szczególnej Troski FLORIAN wykazała w sprawozdaniu ze swojej działalności prowadzenie zajęć w formie pracy podwórkowej (1 placówka).

Dwie placówki w całym okresie objętym niniejszą analizą prowadziły zajęcia w formie mieszanej, tj. część dzieci uczestniczyło w zajęciach prowadzonych w formule opiekuńczej, inna/oddzielna grupa dzieci – w formule specjalistycznej²⁶.

- **2014 r.** – 8 placówek, w tym 6 placówek wsparcia dziennego w formie opiekuńczej (124 miejsc łącznie) i 2 placówki w formie specjalistycznej (115 miejsc). Razem 239 miejsc. W ww. placówkach umieszczono odpowiednio 79 dzieci i 75 dzieci. Razem 154²⁷. Nie prowadzono zajęć w formie pracy podwórkowej. Struktura placówek wsparcia dziennego w Stalowej Woli w stosunku do roku poprzedniego pozostała bez zmian. Zmniejszenie liczby miejsc wynikało z nie zaliczenia – tak jak zrobiono to w roku poprzednim – do placówek wsparcia dziennego, placówki działającej pod nazwą Klub Młodzieżowy UŚMIECH (20 miejsc i 17 uczestników)²⁸,

- **2015 r.** – 7 placówek, w tym 5 placówek wsparcia dziennego w formie opiekuńczej (99 miejsc łącznie) i 2 placówki w formie specjalistycznej (115 miejsc). Razem 214 miejsc. W ww. placówkach umieszczono odpowiednio 64 dzieci i 65 dzieci. Razem 129²⁹. Nie prowadzono zajęć w formie pracy podwórkowej. Struktura placówek wsparcia dziennego w Stalowej Woli w stosunku do roku poprzedniego pozostała bez zmian. Tak jak w roku poprzednim – do placówek wsparcia dziennego nie zaliczono, placówki działającej pod nazwą Klub Młodzieżowy UŚMIECH (17 miejsc i 23 uczestników),

²³ MOPS zaliczał do placówek wsparcia dziennego również 2 placówki występujące jako kluby, tj. Klub NADZIEJA przy Stowarzyszeniu – Oratorium i Klub młodzieżowy UŚMIECH działający przy Stowarzyszeniu Klubu Abstynenta ALTERNATYWA.

²⁴ Przeciętna liczba umieszczonych dzieci, liczona zgodnie z algorytmem wymaganym przez rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 18 lutego 2015 r. w sprawie sprawozdań rzeczowo-finansowych z wykonywania zadań z zakresu wspierania rodziny i pieczy zastępczej (Dz. U. poz. 213)

²⁵ Rzeczywista/narastająca liczba dzieci w roku uczęszczających/pojawiających się w placówkach wsparcia dziennego wynosiła: 193 – placówki opiekuńcze i 218 placówki specjalistyczne, razem – 411 dzieci

²⁶ Specjalistyczna Placówka Wsparcia dziennego Świetlica TĘCZA (MOPS) i Katolicki Ośrodek Opiekuńczo Wychowawczy Stowarzyszenie opieki nad dziećmi – Oratorium prowadziły jednocześnie świetlice o 2 profilach. Realizowały jednocześnie zadania placówki opiekuńczej o których mowa w ust. 2 i zadania placówki specjalistycznej o których mowa w ust. 3 art. 24 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o *wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*

²⁷ Rzeczywista/narastająca liczba dzieci w roku uczęszczających/pojawiających się w placówkach wsparcia dziennego wynosiła: 140 – placówki opiekuńcze i 175 placówki specjalistyczne, razem – 329 dzieci

²⁸ Przyczyna według MOPS – stowarzyszenie prowadzące świetlicę i ww. klub nie było w stanie wydzielić w sposób księgowy, wydatków ze środków dotacji przeznaczonej dla stowarzyszenia Klub Abstynenta – oddzielnie na ww. placówki.

²⁹ Rzeczywista/narastająca liczba dzieci w roku uczęszczających/pojawiających się w placówkach wsparcia dziennego wynosiła: 175 – placówki opiekuńcze i 244 placówki specjalistyczne, razem – 419 dzieci

- **2016 (I półrocze)** – 8 placówek, w tym 6 placówek wsparcia dziennego w formie opiekuńczej - 116 miejsc łącznie i 2 placówki w formie specjalistycznej - 115 miejsc. Razem 231 miejsc. W ww. placówkach umieszczono odpowiednio 80 dzieci i 64 dzieci. Razem 144³⁰. Nie prowadzono zajęć w formie pracy podwórkowej. Faktyczna struktura placówek wsparcia dziennego w Stalowej Woli w stosunku do lat poprzednich pozostała bez zmian. Zmniejszenie liczby miejsc wynikało z nie zaliczenia³¹ do placówek wsparcia dziennego, wszystkich placówek działających jako klub, tj. Klubu Młodzieżowego UŚMIECH (20 miejsc i 17 uczestników), Klubu NADZIEJA (w latach poprzednich wykazywano 10 miejsc i 10 uczestników) oraz nowego działającego od 2016 r. Klubu Młodzieżowego HUTNICZEK (10 miejsc, 12 uczestników).

W latach objętych kontrolą nie stwierdzono likwidacji placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży. W 2015 r. nie funkcjonowała świetlica prowadzona przez stowarzyszenie FLORIAN – prowadzono rozbudowę obiektów. W 2016 r. zawiesił działalność Klub NADZIEJA prowadzony przez stowarzyszenie Oratorium.

(dowód: akta kontroli str. 415 - 423)

Ustalono w kontroli, że w dniu 9 kwietnia 2015 r. MOPS przygotował - *Opracowanie na potrzeby planowania inwestycji Gminy Stalowa Wola w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2014 – 2020.*

Inwestycje związane z infrastrukturą i/lub wyposażeniem podmiotów wsparcia rodziny i systemu pieczy zastępczej oraz z deinstytucjonalizacją pieczy zastępczej.

MOPS stwierdził - po przeprowadzeniu analizy położenia funkcjonujących placówek wsparcia dziennego, że we wschodniej części miasta, tj. na osiedlach Lasowiaków, Flisaków, Na Skarpie nie ma żadnego tego typu placówek. Podano, że *tylko w rodzinach objętych wsparciem tutaj. Ośrodka na wskazanych osiedlach jest łącznie 166 dzieci i młodzieży w wieku od 6 do 18 lat.* Zapotrzebowanie na placówki wsparcia dziennego zgłaszali/wskazywali pracownicy socjalni oraz asystenci rodziny.

W dniu 20 kwietnia 2015 r. MOPS przedłożył Naczelnikowi Wydziału Gospodarki Komunalnej Urzędu Miasta zakres działań planowanych do realizacji, uwzględniających finansowanie w ramach cyt. Programu Operacyjnego, w tym ww. inwestycje związane z niezaspokojonymi potrzebami na placówki wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży. Określono wymagania lokalowe związane z nowopowstałymi świetlicami i klubami, tj. min. 100m².

Zarząd Województwa Podkarpackiego na liście projektów wybranych do dofinansowania w ramach poddziałania 6.2.2. *Infrastruktura pomocy społecznej (...)* na lata 2014 – 2020 umieścił projekt zgłoszony przez Gminę Stalowa Wola – RPPK.06.02.02-18-0046/16 – *Adaptacja pomieszczeń na potrzeby placówek wsparcia.* Wartość projektu – 1.538,5 tys. zł, dofinansowanie z dotacji „unijnej” – 1.307,7 tys. zł.

Wniosek o realizację projektu oraz materiały planistyczno-budowlane, w tym decyzja Starosty Stalowowolskiego z dnia 6 kwietnia 2016 r. – zatwierdzająca projekt budowlany i udzielająca pozwolenia na budowę – wskazywały, że planowana inwestycja dotyczyła dwóch obiektów, tj.:

- zmiany sposobu użytkowania i przebudowy istniejącego budynku przy ul. Popieluszki - z przeznaczeniem na rozszerzenie działalności placówki funkcjonującej w ramach struktury MOPS, tj. utworzenie filii świetlicy TĘCZA. W filii

³⁰ Rzeczywista/narastająca liczba dzieci w roku uczęszczających/pojawiających się w placówkach wsparcia dziennego wynosiła: 136 – placówki opiekuńcze i 152 - placówki specjalistyczne, razem – 288 dzieci

³¹ Nie wykazywaniu w sprawozdaniach

zaplanowano utworzenie 30 miejsc dla dzieci z osiedli Lasowiaków, Flisaków, Na Skarpie,

- przebudowy i rozbudowy budynku gospodarczego z wraz ze zmianą sposobu użytkowania, tj. z przeznaczeniem na powiększenie placówki wsparcia dziennego - świetlicy PROMYCZEK (przy Stowarzyszeniu Przyjaciół Klasztoru Braci Mniejszych (...) – Pokój i dobro, funkcjonującej w Stalowej Woli w latach objętych programem kontroli.

Do czasu zakończenia niniejszej kontroli projekt, o którym mowa powyżej nie wszedł w fazę realizacji. Nie zawarto umowy dotacji z Zarządem Województwa Podkarpackiego. Według przyjętego harmonogramu realizacji, zaplanowano rozpoczęcie zadania z dniem 1 stycznia 2017 r., zakończenie z dniem 31 marca 2018 r.

(dowód; akta kontroli str. 424 - 455)

1.1.3 Koordynacja prac z rodzinami przeżywającymi trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo wychowawczej

Dyrektor MOPS podał w wyjaśnieniach, że rodziny objęte pomocą z powodu trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych, to w latach:

- 2013 r. – 546 rodzin (liczba dzieci w tych rodzinach – 827), w tym: rodziny niepełne – 303 (518 dzieci), rodziny wielodzietne – 134 (442 dzieci)
- 2014 r. – 476 rodzin, (liczba dzieci – 704), w tym: rodziny niepełne – 303 (518 dzieci), rodziny wielodzietne – 119 (394 dzieci)
- 2015 r. – 484 rodzin, (liczba dzieci – 620), w tym: rodziny niepełne – 212 (374 dzieci), rodziny wielodzietne – 114 (371 dzieci)
- 2016 r.(I połowa) – 346 rodzin, (liczba dzieci – 407), w tym: rodziny niepełne – 137 (262 dzieci), rodziny wielodzietne – 75 (248 dzieci).

Rodziny te identyfikowano a następnie obejmowano pomocą Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Stalowej Woli głównie na podstawie diagnozy przeprowadzanej przez pracowników socjalnych.

Analiza cyt. powyżej danych wskazuje, że w latach objętych kontrolą nie następował wzrost liczby rodzin wykazujących trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. Dyrektor Piotr Pierścionek przekazał, że *od trzech lat systematycznie zmniejsza się liczba klientów Ośrodka. Powodów tego zjawiska jest kilka:*

- *migracja mieszkańców Stalowej Woli do innych miast lub za granicę w poszukiwaniu lepiej płatnej pracy,*
- *poprawa sytuacji materialno-bytowej rodzin objętych pomocą MOPS poprzez uzyskanie przez klientów MOPS własnych świadczeń rentowych lub emerytalnych,*
- *poprawa sytuacji rodzin w związku z otrzymaniem świadczenia wychowawczego (np. 500+),*
- *działania aktywizacyjno – motywacyjne (Klub Integracji Społecznej, prace społeczno-użyteczne, pracownicy socjalni) ze strony pracowników Ośrodka skierowane na zmianę sytuacji zawodowej klientów poprzez podjęcie pracy.*

MOPS świadczył dla rodzin mających problemy natury opiekuńczo -wychowawcze również inne formy wsparcia (forma i wymiar liczbowy):

- 2013 r.: 1) poradnictwo psychologiczne – 43 rodziny/135 osób, 2) poradnictwo prawne – 12 rodzin/38 osób, 3) poradnictwo socjalne – 236 rodzin/743 osoby,
- 2014 r.: 1) poradnictwo psychologiczne – 57 rodzin/171 osób, 2) poradnictwo prawne – 15 rodzin/45 osób, 3) poradnictwo socjalne – 205 rodzin/615 osób,

- 2015 r.: 1) poradnictwo psychologiczne – 65 rodzin/179 osób, 2) poradnictwo prawne – 14 rodzin/39 osób, 3) poradnictwo socjalne – 224 rodzin/616 osób,
- 2016 r. (I połowa): 1) poradnictwo psychologiczne – 27 rodziny/73 osoby, 2) poradnictwo prawne – 5 rodzin/14 osób, 3) poradnictwo socjalne – 86 rodzin/232 osób.

Wsparcia rodzinom udzielali również asystenci rodziny funkcjonujący w strukturze MOPS:

- w 2013 r. – 6 asystentów, nie odnotowano liczby rodzin objętych opieką,
- w 2014 r. – 5 asystentów, rodziny pod opieką asystentów – 59,
- w 2015 r. – 4 asystentów, rodziny pod opieką asystentów – 55,
- w 2016 r. (I półrocze) – 4 asystentów, rodziny pod opieką asystentów – 36,
(dowód: akta kontroli str. 236 – 245, str. 456 – 460, str. 461 - 481)

MOPS przedkładając coroczne raporty ewaluacyjne i sprawozdania z realizacji Programu podawał, że *nie udało się pozyskać żadnej rodziny wspierającej*.

MOPS nie organizował i nie koordynował działań dotyczących funkcjonowania grup wsparcia, grup samopomocowych, czy grup terapeutycznych. MOPS nie posiadał udokumentowanych danych o prowadzeniu tego typu działalności na terenie Miasta. Dyrektor Piotr Pierścionek przekazał w wyjaśnieniach, że: *Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Stalowej Woli jako jednostka organizacyjna nie prowadzi samodzielnie wsparcia dla rodzin przeżywających problemy opiekuńczo – wychowawcze w formie grup wsparcia, grup samopomocowych, grup terapeutycznych.*

Pracownicy Ośrodka mają wiedzę na temat funkcjonujących tego typu grup na terenie Gminy z informacji, które pozyskują bezpośrednio z instytucji i placówek udzielających wsparcia osobom z problemem opiekuńczo- wychowawczym w ramach bieżącej współpracy, spotkań na grupach roboczych związanych z procedurą Niebieska Karta czy spotkań interdyscyplinarnych, jak również ze stron internetowych Placówek oraz lokalnych mediów.

Stalowowolski Ośrodek Wsparcia i Interwencji Kryzysowej od wielu lat pomaga osobom, które są w kryzysie a jednocześnie często w tych rodzinach występują problemy opiekuńczo – wychowawcze.

*Przez cały rok istnieje możliwość skorzystania z pomocy w **Grupie psychoedukacyjnej dla osób doświadczających przemocy w rodzinie** - to program spotkań dla każdego, kto doświadczał lub doświadcza zachowań krzywdzących ze strony swoich najbliższych.*

Stowarzyszenie na Rzecz Osób Dotkniętych Przemocą w Rodzinie „Tarcza” na co dzień współpracujące z MOPS, również udziela pomocy rodzinom w których występuje problem opiekuńczo – wychowawczy. Stowarzyszenie prowadziło grupy wsparcia o tematyce „Jak sobie radzić z przemocą, uzależnieniem, asertywnością, jak stawiać granice” dla 20 osób skupiając młodzież w wieku 15- 19 lat z rodzin z problemem opiekuńczo – wychowawczym”.

Dodatkowo Stowarzyszenie „Tarcza” udziela wsparcia w formie Rodzinnych grup Al-annon (forma grupy samopomocowej, 6- 7 osób w grupie).

Dyrektor Piotr Pierścionek podał również, że *w Stalowej Woli funkcjonuje wiele instytucji oraz działa duża grupa organizacji pozarządowych, które w sposób aktywny włączają się w pomoc rodzinie w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczej. Część organizacji realizuje zadania w zakresie prowadzenia świetlic środowiskowych a inne zajmują się udzielaniem konsultacji i poradnictwem. Są również takie jak Stowarzyszenie „Integracja”, które prowadzą specjalistyczne wsparcia poprzez Stalowowolski Ośrodek Wsparcia i Interwencji.*

Wśród instytucji na wymienienie zasługuje Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna, Dom Dziecka ul. Podleśna, Dom Dziecka pn. „Ochronka”, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Środowiskowe Domy Samopomocy Nr 1 i 2, Warsztaty Terapii Zajęciowej (Nadzieja, Szansa, przy MOPS), Sąd Rejonowy w Stalowej Woli (kuratorzy).

Pracownicy Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej systematycznie współpracują z w/w instytucjami oraz organizacjami w celu udzielenia wszechstronnej pomocy rodzinie mającej problemy z prawidłowym wykonywaniem funkcji opiekuńczo – wychowawczej.

W związku z nową perspektywą unijną Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Stalowej Woli podejmuje również działania w kierunku pozyskania środków finansowych na pomoc rodzinie w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczej.

W dniu 16 czerwca 2016 r. złożony został wniosek do Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego pt. „**Świadoma rodzina – odpowiedzialna rodzina**”. W chwili obecnej wniosek przeszedł ocenę formalną. Natomiast wyniki oceny merytorycznej mają być znane w grudniu br.

W wyjaśnieniach jakich udzielił Dyrektor w sprawie przywołanych powyżej działań MOPS wspierających rodziny, podał również że: pomoc rodzinie przeżywającej trudności w prawidłowym wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczej zajmuje szczególne miejsce w pracy realizowanej przez pracowników MOPS Stalowa Wola. Specjalistyczna praca socjalna w tych rodzinach i na ich rzecz prowadzona jest przez Zespół ds. Pomocy Rodzinie wyodrębniony w ramach Działu Pomocy Środowiskowej i Integracji Społecznej.

(...)

Pracownicy Zespołu realizują szeroką ofertę pomocy na rzecz rodzin zamieszkujących na terenie Stalowej Woli, która przyczynia się do rozwiązywania trudnych i zawiłych niejednokrotnie sytuacji życiowych.

Zespół pracuje wieloma metodami pracy socjalnej, które są adekwatne do zdiagnozowanej sytuacji rodziny. Wiodącą w pracy z rodziną jest metoda pracy z indywidualnym przypadkiem z zastosowaniem m.in. kontraktu socjalnego, co mobilizuje osoby do podejmowania starań mających na celu przezwyciężanie trudności.

(...)

Bardzo często złożoność problemów rodzin z którymi współpracują pracownicy Zespołu wymaga rozwiązań interdyscyplinarnych. Wówczas do współpracy zapraszani są specjaliści pracy z rodziną, przedstawiciele instytucji działających na rzecz rodziny i w obszarze pomocy społecznej m.in. pedagogzy szkolni, wychowawcy, kuratorzy sądowi, policja, pracownicy SOWiK³², Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej, świetlic środowiskowych, Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, PCPR –u itd. Celem nawiązania tej współpracy jest zaplanowanie wspólnych, kompleksowych działań w ramach własnych kompetencji, służących poprawie sytuacji rodzin dysfunkcyjnych, analizowanie i diagnozowanie potrzeb, poszukiwanie nowych rozwiązań, ustalanie planu pomocy rodzinie wraz z oddelegowaniem zadań do realizacji poszczególnym partnerom.

(...)

Zespół ds. Pomocy Rodzinie współpracuje również z organizacjami pozarządowymi, tj. Stowarzyszeniem SPECTRUM (pobudzanie aktywności społecznej członków rodzin) oraz Stowarzyszeniem Przeworsk – Powiat bezpieczny (wsparcie dla ofiar przemocy psychologiczne, prawne i finansowe).

³² Stalowowolski Ośrodek Wsparcia i Interwencji Kryzysowej.

W latach 2014 – 2016 pracownicy socjalni Zespołu ds. Pomocy Rodzinie angażowali się również w działania środowiskowe podejmowane w ramach Organizowania Społeczności Lokalnej (działania OSL organizowane są w MOPS Stalowa Wola od 2014 r.) z udziałem rodzin, z którymi na co dzień współpracują. Uczestniczyli wspólnie m.in. w Pikniku Sąsiedzkim, który był połączony z otwarciem Klubu Wolontariusza i Klubu Wesoła Gromadka w 2014 r., w Piknikach organizowanych w kolejnych latach 2015 i 2016 oraz w spotkaniach Wigilijnych, organizowanym dla mieszkańców bloków w środowisku działania OSL. Celem tych inicjatyw było zaktywizowanie społeczności, umożliwienie współdziałania, rozbudzenie odpowiedzialności za siebie i swoją rodzinę, pogłębienie więzi rodziców z dziećmi, organizowanie czasu wolnego dla dzieci, zintegrowanie środowiska i wzmacnianie potencjału społeczności lokalnej, ukazywanie nowych możliwości.

Nadal kontynuowana jest współpraca z Klubem Wolontariusza i Klubem Wesoła Gromadka – są to ważne zasoby środowiskowe, które pracownicy wykorzystują do wspierania rodziny, poprawy jej funkcjonowania, wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży oraz zaszczepiania pracy wolontarystycznej już wśród najmłodszych beneficjentów pomocy społecznej. Pracownicy socjalni spędzali również wspólny czas w Klubie z rodzicami i ich dziećmi zachęcając do wspólnej zabawy, kreatywności w relacjach z dziećmi a dzięki temu byli blisko tej rodziny w jej naturalnym środowisku.

(...)

W Dziale Pomocy Środowiskowej i Integracji Społecznej jako sekcja od 2005 r. funkcjonuje również Klub Integracji Społecznej, który prowadzi reintegrację społeczną i zawodową osób, które podlegają wykluczeniu społecznemu.

Uczestnikami KIS- u w latach 2013 -2016 r. były głównie osoby długotrwale bezrobotne z różnymi problemami między innymi bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych.

(...)

W 2013 roku w dwóch edycjach programu Klubu Integracji Społecznej w Stalowej Woli uczestniczyło łącznie 37 osób w tym 4 osoby z problemem bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i 4 osoby z problemem bezradności w prowadzeniu gospodarstwa domowego.

Z każdym uczestnikiem KIS w 2013 r. został zawarty kontrakt socjalny. Edycje KIS rozpoczynało 3-dniowe wyjazdowe szkolenie psycho-edukacyjne poza terenem Stalowej Woli. Szkolenie „Psychoedukacja w formie warsztatowej” miało charakter warsztatowy Głównym tematem 20 godzinnych warsztatów było: eliminowanie źródeł, objawów i skutków psychologiczno – społecznych.

Kolejnym etapem realizacji działań w Klubie Integracji Społecznej były warsztaty i szkolenia, które odbyły się w siedzibie MOPS, tj.: szkolenia profilaktyczne dotyczące problemu uzależnienia, Szkolenie „Kreatywność jako metoda rozwiązywania problemów” itp.

(....)

Od stycznia do grudnia 2014 roku uczestniczyło 48 osób, objętych działaniami reintegracji społecznej i zawodowej.

- I grupa 17 osób w okresie listopada 2013 roku do marca 2014 roku oraz,
- II grupa 31 osób w okresie od marca do listopada 2014 roku w projekcie Program Rewitalizacji Społecznej „Od rewitalizacji do integracji” (RPS).

Ponadto w okresie od października do grudnia 2014 roku z działań realizowanych w Klubie Integracji Społecznej przy MOPS skorzystało również dodatkowych 16 osób (kobiety), uczestniczek projektu realizowanego przez Gminę Stalowa Wola

„Więź w działaniu między pokoleniami” – w odniesieniu do których prowadzona była w ramach KIS wyłącznie reintegracja społeczna.

Ogółem z działań reintegracji społecznej i zawodowej Klubu Integracji Społecznej przy MOPS w Stalowej Woli w 2014 roku skorzystało 64 osoby, w tym z problemem bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych 13 osób i bezradności w prowadzeniu gospodarstwa domowego 13 osób.

Z każdym uczestnikiem Klubu Integracji Społecznej tak jak w 2013 r. zawarty został kontrakt socjalny.

(....)

Od stycznia do grudnia 2015 roku uczestniczyło łącznie 29 osób, objętych działaniami reintegracji społecznej i zawodowej w tym z problemem bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych 6 osób i bezradności w prowadzeniu gospodarstwa domowego 6 osób w ramach trzech edycji:

- dwie edycje Klubu Integracji Społecznej w ramach Programu Aktywizacja i Integracja (PAI) obejmujące działaniem w okresie od kwietnia do sierpnia 2015 roku 13 osób,
- jedna edycja Klubu Integracji Społecznej w okresie od października 2015 roku do lutego 2016 roku 16 osób.

Program Aktywizacja i Integracja, to działania w zakresie aktywizacji zawodowej i integracji społecznej osób bezrobotnych, realizowane przez powiatowe urzędy pracy (PUP), samodzielnie lub we współpracy z ośrodkami pomocy społecznej na podstawie Ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy z dnia 20 kwietnia 2004 roku, po zaopiniowaniu przez Powiatową Radę Rynku Pracy.

(...)

Celem Programu Aktywizacja i Integracja było przełamanie barier utrudniających wejście lub powrót na rynek pracy oraz prawidłowe funkcjonowanie osób bezrobotnych korzystających z pomocy społecznej w środowisku zawodowym i społecznym.

Każda z edycji PAI trwała 2 miesiące i obejmowała dwa bloki: aktywizację zawodową oraz integrację społeczną.

(....)

W latach 2013 – 2015 realizowane były z ramienia Gminy Stalowej Woli przy współdziałaniu Wydziału Edukacji i Zdrowia Urzędu Miasta, Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej i Stalowowolskiego Ośrodka Wsparcia i Interwencji Kryzysowej projekty osłonowe ukierunkowane na działania profilaktyczne służące przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, promowaniu i rozwojowi konstruktywnych zachowań w rodzinach oraz lokalnym środowisku. W projektach tych brały udział rodziny w których występował problem bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i bezradności w prowadzeniu gospodarstwa domowego.

Podano w wyjaśnieniach, że MOPS w latach 2008 – 2015 realizował projekt systemowy „Czas na aktywność w gminie Stalowa Wola” współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007 – 2015, Priorytet VII – Promocja integracji społecznej, Działanie 7.1 – Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji, Poddziałanie 7.1.1 – Rozwój i upowszechnianie aktywnej integracji przez ośrodki pomocy społecznej.

Celem głównym projektu na lata 2013 – 2015 jest wzrost aktywności zawodowej i społecznej uczestników projektu, poprzez stworzenie systemu, który umożliwi im i ich rodzinom wyjście z trudnej sytuacji życiowej w okresie od 1 stycznia 2013 do 30 września 2015 roku.

Projekt w latach 2013 – 2015 był skierowany do osób bezrobotnych lub nieaktywnych zawodowo, korzystających z pomocy MOPS wśród, których znalazły

się osoby z problemem bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i bezradności w prowadzeniu gospodarstwa domowego.

(...)

W 2013 r. ramach PAL³³ 3 rodziny zostało objęte wsparciem ze strony asystenta rodziny zatrudnionego na umowę cywilno–prawną (umowa zlecenie - 360 godzin) w ramach kosztów projektu. Asystent rodziny pracował bezpośrednio z uczestniczkami projektu i ich rodzinami na podstawie opracowanego wspólnie planu pracy w miesiącach sierpień – grudzień 2013 roku.

Ponadto dla 8 dzieci uczestniczek projektu, w wieku szkoły podstawowej i gimnazjum, odbyły się cykliczne zajęcia popołudniami z psychologiem z zakresu radzenia sobie z problemami szkolnymi i osobistymi (6 spotkań po 2 godziny) oraz zajęcia w kierunku zmiany zachowań niepożądanych z elementami treningu zastępowania agresji (6 spotkań po 2 godziny). Każde dziecko miało zapewniony drobny poczęstunek i przyjazną atmosferę prowadzonych zajęć.

(...)

Osoby uczestniczące w działaniach projektu w **2014 roku** w ramach kontraktów socjalnych i PAL objęte były różnorodnymi formami wsparcia w okresie od 22 lipca do 31 grudnia 2014 roku. Umowy PAL z Dyrektorem MOPS w Stalowej Woli zostały zawarte z 11-cioma osobami.

W 2014 roku w Projekcie wzięło łącznie udział 60 osób (35 kobiety i 25 mężczyzn), w tym 49 osób (27 kobiet i 22 mężczyzn) w ramach kontraktów socjalnych i 11 (8 kobiet i 3 mężczyzn) w ramach umów PAL.

W **2015** roku w Projekcie wzięło łącznie udział 38 osób (30 kobiet i 8 mężczyzn), w tym 23 osób długotrwale bezrobotnych (19 kobiety i 4 mężczyzn). Z 21 osobami pracownicy socjalni podpisali w 2015 roku kontrakty socjalne w ramach uczestnictwa w Projekcie (14 kobiet i 7 mężczyzn), natomiast z 12 kobietami pracownicy socjalni podpisali umowy PAL (jedna uczestniczka powróciła do Projektu po udziale w 2009 roku, wówczas uczestniczyła w działaniach aktywizacyjnych w ramach kontraktu socjalnego, w 2015 roku w działaniach realizowanych w PAL).

Wartością dodaną Projektu jest fakt, że uczestnicy Projektu również osoby z problemem bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i bezradności w prowadzeniu gospodarstwa domowego w dalszej drodze aktywizacji i prowadzonej pracy socjalnej wykazują zaangażowanie, otwartość na nowe propozycje, formy wsparcia i sami aktywniej włączają się w proces poszukiwania pracy i usamodzielniania się. Dzięki działaniom projektu możliwe było sfinansowanie form pomocy, które wcześniej nie były realizowane w MOPS. Powstał i funkcjonuje Klub Wolontariusza, Klub „Wesoła Gromadka”, praca socjalna poszerzona była o formy aktywizacyjne jak warsztaty, szkolenia, działania środowiskowe i spotkania integracyjne.

(dowód: akta kontroli str. 461 - 481)

1.1.3.1 i 1.1.3.2 Odmowy przyjęcia dzieci do placówek wsparcia dziennego. Formy wsparcia dla tych dzieci.

Placówki wsparcia dziennego dla dzieci funkcjonujące w Stalowej Woli – poza świetlicą TĘCZA – wykazały, że w latach objętych programem kontroli przyjmowały wszystkie zgłaszające się dzieci. W tych świetlicach nie występowały przypadki oczekiwania dziecka na przyjęcie. Zastępca Prezesa Zarządu Stowarzyszenia na Rzecz Dzieci „Oratorium” – Pan Damian Maziarz przekazał w informacji, że zdarzały się sporadycznie sytuacje gdy brakowało miejsc i dziecko czekało kilka tygodni na

³³ Program Aktywności Lokalnej

miejsce. Z reguły dzieci były zapisywane mimo braku miejsc. (...). Nie prowadzimy statystyk dotyczących czasu oczekiwania na przyjęcie do placówki.

Działająca od 17 lat na terenie Stalowej Woli świetlica TĘCZA:

- w 2013 r. nie przyjęła 4 dzieci, jednocześnie na przyjęcie oczekiwało 22 dzieci,
- w 2014 r. nie przyjęła 3 dzieci, jednocześnie na przyjęcie oczekiwało 10 dzieci,
- w 2015 r. nie przyjęła 4 dzieci, jednocześnie na przyjęcie oczekiwało 12 dzieci,
- w 2016 r. (I półrocze) przyjęto wszystkie dzieci, na przyjęcie oczekiwało 13 dzieci.

Świetlica nie była w stanie określić okresu oczekiwania dzieci na przyjęcie – *lista przyjętych dzieci jest uzupełniana na bieżąco.*

(dowód: akta kontroli str. 482 - 498)

Wyjaśniając przyczyny nie przyjęcia dzieci na zajęcia w świetlicy TĘCZA, Dyrektor Piotr Pięścionek przekazał, że: *dzieci nie przyjęte i oczekujące na przyjęcie do Specjalistycznej Placówki Wsparcia Dziennego – Świetlicy Tęcza w latach 2013 – 2016 nie były objęte wsparciem ze strony MOPS i nie wymagały uczestnictwa w zajęciach specjalistycznych realizowanych przez placówkę wsparcia dziennego. Ich motywacją do zapisania się do świetlicy była chęć brania udziału w różnych kółkach zainteresowań. W związku z tym Kierownik świetlicy poinformował rodziców tych dzieci o możliwości zapisania dziecka na interesujące zajęcia organizowane przez Miejski Dom Kultury oraz Spółdzielczy Dom Kultury.*

(Dowód: akta kontroli str. 461 - 481)

W związku z kontrolą, Dyrektorzy 7 szkół z terenu Stalowej Woli³⁴ poinformowali, że:

- w 4 szkołach dzieci zgłoszone do udziału w placówkach, zostały objęte pomocą placówek,
- w 3 szkołach nie było zgłoszeń.

Dyrektor Szkoły nr 1 poinformował, że czwórka dzieci niedostosowanych społecznie i mających trudności w nauce – kwalifikujące do udziału w przedmiotowej formie wsparcia - nie uczęszczały do ww. placówek ponieważ rodzice nie wyrażali na to zgody.

(dowód: akta kontroli str. 499 - 547)

1.1.4. Finansowanie placówek wsparcia dziennego.

Cztery placówki wsparcia dziennego funkcjonujące na terenie Stalowej Woli – prowadzone przez stowarzyszenia - były finansowane/współfinansowane z budżetu Gminy w formie corocznych dotacji. Świetlica Tęcza funkcjonująca w strukturach organizacyjnych MOPS, jako jedyna z placówek wsparcia dziennego dla dzieci była finansowana oddzielnie, tj. wyłącznie z części środków budżetowych przekazanych przez Gminę, zgodnie z corocznym planem finansowym, na działalność MOPS.

W kolejnych latach objętych kontrolą Gmina zwiększała plan wydatkowania środków własnych na funkcjonowanie ww. placówek. Od 818,6 tys. zł w roku budżetowym 2013, do 924,5 tys. zł zaplanowanych na rok 2016 r. (wzrost o 13%).

Stwierdzono, że placówka działająca w strukturze MOPS – świetlica TĘCZA – była finansowana wyłącznie ze środków publicznych/budżetu Gminy, tj. zgodnie z klasyfikacją dochodów i wydatków stosowaną w jednostkach budżetowych³⁵ poprzez Dział 852 - Pomoc społeczna, Rozdział 85295³⁶ – Inna

³⁴ Szkoły, których uczniowie uczęszczały do Świetlicy Tęcza.

³⁵ Rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 2 marca 2010 r. w sprawie szczegółowej klasyfikacji dochodów, wydatków, przychodów i rozchodów oraz środków pochodzących ze źródeł zagranicznych (Dz. U. z 2014 r. poz. 1053, ze zm.).

³⁶ Ewidencja poprzez rozdział 85295, a nie przez rozdział 85206 – wspieranie rodzin była prowadzona w MOPS i w Gminie do wielu lat (od zawsze), zgodnie z przyjętym i zaakceptowanym przez miejscową RIO – planem kont. Prowadzono w ten sposób, bo nikt przy corocznej ocenie prowadzenia ksiąg rachunkowych nie podważał tego sposobu ewidencji.

działalność oraz przez Dział 851 – Ochrona zdrowia, Rozdział – 85154 – Przeciwdziałanie alkoholizmowi³⁷. Struktura planowania środków i faktyczne ich wykonanie wskazywał, że w kolejnych latach wydatki ponoszone z rozdziału 85295 – wynosiły ok. 40%, a pozostałe 60% było finansowane poprzez rozdział 85154. W kolejnych latach okresu objętego kontrolą plan i wykonanie wydatków przez TĘCZĘ wzrastał tj. od zaplanowanego w 2013 r. -301,6 tys. zł (wykonanie 292,5 tys. zł) do planu na 2016 r- 386,5 tys. zł. W 2015 r. zaplanowano – 371,9 tys. zł, i wykonano – 360,2 tys. zł.

Pozostałe placówki prowadzone przez organizacje pozarządowe otrzymywały dotacje wyłącznie poprzez rozdział 85154.

W latach objętych kontrolą, Gmina przeznaczala na rzecz placówek wsparcia dziennego prowadzonych przez organizację pozarządową następujące kwoty (łącznie dla 4 świetlic³⁸, plan wydatków ze środków budżetowych był równy wykonaniu):

- 2013 r. – 517 tys. zł, co stanowiło 69% wykonania wszystkich wydatków przez 4 ww. świetlicę. Gmina najwyższą kwotę dotacji przeznaczyła dla Oratorium – 360 tys. zł,

- 2014 r. – 540 tys. zł, co stanowiło 70% wykonania wszystkich wydatków przez 4 ww. świetlicę. Gmina najwyższą kwotę dotacji przeznaczyła dla Oratorium – 380 tys. zł,

- 2015 r. – 531 tys. zł, co stanowiło 75,5% wykonania wszystkich wydatków przez 4 ww. świetlicę. Gmina najwyższą kwotę dotacji przeznaczyła dla Oratorium – 380 tys. zł,

2016 r. – 538 tys. zł, (plan). Gmina najwyższą kwotę dotacji przeznaczyła dla Oratorium – 383 tys. zł.

Poza przywołanymi powyżej kwotami dotacji z budżetu Gminy – stowarzyszenia prowadzące placówki wsparcia dziennego wykazywały w sprawozdaniach corocznie przesyłanych do Urzędu Miasta wydatki z następujących źródeł (wykonanie):

- 2013 r. – *środki własne z innych źródeł, w tym wpłat i opłat adresatów zadania* – 196,3 tys. zł., *wkład osobowy (praca społeczna członków i świadczenia wolontariuszy)* – 65 tys. zł,

- 2014 r. – *środki własne z innych źródeł, w tym wpłat i opłat adresatów zadania* – 187,6 tys. zł., *wkład osobowy (praca społeczna członków i świadczenia wolontariuszy)* – 78,8 tys. zł,

- 2015 r. – *środki własne z innych źródeł, w tym wpłat i opłat adresatów zadania* – 126,3 tys. zł., *wkład osobowy (praca społeczna członków i świadczenia wolontariuszy)* – 45,6 tys. zł,

- 2016 r. (plan) – *środki własne z innych źródeł, w tym wpłat i opłat adresatów zadania* – 97,4 tys. zł., *wkład osobowy (praca społeczna członków i świadczenia wolontariuszy)* – 40 tys. zł.

(dowód; akta kontroli str. 548 - 554)

Placówki wsparcia dziennego dla dzieci, w latach objętych programem kontroli nie korzystały ze środków zagranicznych (europejskiego funduszu społecznego, czy innych funduszy europejskich)³⁹.

³⁷ Środki przekazane w ramach gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych.

³⁸ 1) Stowarzyszenie na rzecz Dzieci „Oratorium” (Specjalistyczna Placówka Wsparcia Dziennego), 2) Stowarzyszenie Klasztoru Braci Mniejszych Kapucynów „Pokój i Dobro”, 3) Stowarzyszenie Trzeźwościowo-Kulturalne „Alternatywa”, Stowarzyszenie Profilaktyki Społecznej „PRYZMAT”.

³⁹ Wykazane w zestawieniu – załącznik nr 16 pkt. 1.3 i pkt. 2.3 – zaplanowane i wykonane przez placówki wsparcia dziennego środki finansowe, jako *inne środki (np. z UE)* dotyczyły wyłącznie środków spoza UE np. dotacji z powiatu stalowowolskiego, od wojewody podkarpackiego, ROPS-u, przekazanej 1% z podatku od dochodów obywateli. Żadna z placówek wsparcia dziennego nie korzystała z dotacji z UE.

Kierownik Świetlicy Tęcza – Pani Ewa Stój przekazała, w informacji, że *środki przeznaczone na coroczną bieżącą działalność (....) zabezpieczają jej wydatki w zakresie podstawowym (wynagrodzenie zatrudnionej kadry, utrzymanie budynku, media, bieżąca działalność, szkolenie pracowników).*

Środki na bardziej atrakcyjne formy działalności jak – wycieczki, wyjazdy profilaktyczno-zdrowotne, obozy wędrownie, były pozyskiwane głównie od sponsorów.

Nie odniosła się do ewentualnych pilnych potrzeb placówki, na które Gmina nie zapewniła środków finansowych. Stan wyposażenia Świetlicy Tęcza – w zakresie, na ile pozwala on na wykonywanie zadań - zostanie zaprezentowany w II części wystąpienia, poświęconej w całości przedmiotowej placówce.

Podano uprzednio w wystąpieniu (str. 12 - 13), że od 2015 r. Gmina przystąpiła do projektu – rozbudowa Świetlicy Tęcza, poprzez budowę jej filii.

Zastępca Prezesa Zarządu Stowarzyszenia na Rzecz Dzieci „Oratorium” – Pan Damian Maziarz podał w informacji, że starano się o dotację na remont schodów i wymianę infrastruktury wodociągowej – *dofinansowanie nie było możliwe ze względów formalnych, ponieważ Stowarzyszenie nie jest właścicielem budynku w którym mieści się placówka.* Podał również, że *środki finansowe wystarczają na bieżącą działalność placówki*, natomiast brakuje pieniędzy na: zatrudnienie na pełny, stały etat psychologa, letni wypoczynek, na szkolenia i superwizje oraz wynagrodzenia, *które były niewiele wyższe od najniższego.*

Stwierdzono w kontroli, że w latach 2013 – 2015 placówka Oratorium - w porównaniu do pozostałych placówek - otrzymywała najwyższe wsparcie finansowe/dotację z Gminy.

(dowód: akta kontroli str. 482 – 498, 879 - 880)

W informacji przekazanej przez Sekretarz Miasta - podano, że w latach objętych kontrolą do Urzędu Miasta w Stalowej Woli nie wpłynęły, żadne skargi na funkcjonowanie placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży. Wykazano również że Urząd Miasta corocznie przeprowadza kontrolę w dotowanych placówkach prowadzonych przez organizację pozarządowe.

Kontrolę placówki funkcjonującej w strukturach MOPS (Tęczy) przeprowadzał kontroler wewnętrzny MOPS. W dniach od 14 czerwca do 19 października 2016 r. (z wyłączeniem ok. 22 dni) przeprowadzono kompleksową kontrolę ww. placówki. Kontrola obejmowała działalność Świetlic za rok szkolny 2015/16 i początek roku szkolnego 2016/2017⁴⁰.

(dowód: akta kontroli str. 555 - 561)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ustaliła, że MOPS zrealizował zadania wynikające z przepisów art. 176 pkt 1 i art. 179 ust. 2 ustawy o *wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej*. MOPS opracował i przedstawił Radzie Miejskiej w Stalowej Woli *Program Wspierania Rodziny dla Gminy Stalowa Wola* na lata 2012 – 2014 oraz *Program* na lata 2015 – 17. *Programy* oraz coroczne sprawozdania z ich realizacji, w tym również raporty ewaluacyjne, które przygotowano współpracując z instytucjami rządowymi i samorządowymi oraz placówkami pozarządowymi działającymi w Mieście na rzecz rodziny i dzieci. Integralną częścią *Programów* były rzetelne diagnozy sytuacji demograficznej i społecznej w Mieście. Szeroka i efektywna współpraca MOPS-u z przywołanymi powyżej jednostkami stanowiła

⁴⁰ W trakcie trwania niniejszej kontroli NIK, protokół z kontroli Tęczy był w trakcie redagowania (był niedostępny jako oficjalny dokument).

przykład dobrych praktyk w zakresie realizacji ustawy o *wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej*.

Stwierdzono wykonywanie *Programu* w zakresie rozwoju placówek wsparcia dziennego dla dzieci. W 2014 r. przy MOPS zorganizowano Klub „*Wesoła Gromadka*” – z myślą o najmłodszych mieszkańcach „bloków socjalnych”. W 2015 r. przystąpiono do realizacji projektu „*unijnego*” - rozbudowy obiektów dwóch funkcjonujących placówek i przez to, poszerzenia oferty w zakresie wsparcia społecznego dla potrzebujących mieszkańców Stalowej Woli.

Miasto rzetelnie finansowało działalności wszystkich placówek wsparcia dziennego dla dzieci. Dotacje z budżetu Miasta na przedmiotową działalność były w latach 2013 – 2016 na stabilnym poziomie, powiększonym w przywołanym powyżej okresie o 13%.

Dotacje dla placówek wsparcia dziennego pozwalały na zaspokojenie bieżących, podstawowych potrzeb placówek wsparcia dziennego. Świetlice oczekiwały na zwiększenie środków na szkolenia pracowników, w tym szkolenia w formie superwizji.

1.2. Prowadzenie monitoringu sytuacji dzieci z Rodzin zagrożonych kryzysem lub przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo wychowawczych.

MOPS nie zbudował instytucjonalnego, lokalnego systemu monitorowania i identyfikacji rodzin zagrożonych kryzysem. Nie opracowano pisemnych procedur w tej sprawie. Również kolejne dwie wersje omawianego powyżej w wystąpieniu *Programu* nie zawierały uregulowań w tej sprawie.

Dyrektor MOPS udzielił wyjaśnień w sprawie monitorowania, zagrożonych kryzysem rodzin i dzieci ze Stalowej Woli.

Podał, że: *Gmina Stalowa nie posiada lokalnego systemu monitorowania i identyfikacji rodzin zagrożonych kryzysem lub przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych. Jedyne zapisy dotyczące w/w rodzin znajdują się w Programie Wspierania Rodziny dla Gminy Stalowa Wola na lata 2015 – 2017 (Cel szczegółowy: Wspieranie rodziny w wychowaniu dziecka oraz pełnieniu funkcji opiekuńczej i wychowawczej, Działanie 4: Okresowa analiza sytuacji rodziny i środowiska rodzinnego oraz przyczyn kryzysu w rodzinie w tym w tworzeniu rejestru zagrożonych umieszczeniem dzieci w zastępczych formach opieki).*

Pomimo braku lokalnego systemu monitorowania rodzin zagrożonych kryzysem, przyjęto uregulowania wewnętrzne w zakresie identyfikacji i specjalistycznej pracy z rodzinami przeżywającymi trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych poprzez m.in. utworzenie Zespołu ds. Pomocy Rodzinie oraz Zespołu ds. Asysty Rodzinnej (Regulamin Organizacyjny MOPS oraz Procedury organizacji asysty rodzinnej). Rodziny te identyfikowano a następnie obejmowano pomocą Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Stalowej Woli głównie na podstawie diagnozy przeprowadzanej przez pracowników socjalnych.

Różnorodność działań podejmowanych z rodziną i na jej rzecz oraz stała współpraca z podmiotami i instytucjami tj. Sąd Rejonowy - kuratorzy, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Szkoły, Przedszkola, Świetlice, Stalowowolski Ośrodek Wsparcia i Interwencji Kryzysowej, Poradnia Psychologiczno – Pedagogiczna itp. w zakresie wsparcia rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczej daje pracownikom socjalnym szansę na realny sukces pracy socjalnej i osiągnięcie zamierzonych rezultatów..

(dowód: akta kontroli str. 562 – 566)

Ustalono, że pracownicy socjalni prowadzili rejestr rodzin/osób, „znajdujących się pod opieką” każdego z pracowników socjalnych. Rejestry o których mowa zawierały m. in. dane o liczbie osób w rodzinie, w tym dzieci, status rodziny (przykładowo: *RN-nieppełna*, *NK – z przemocą*), rodzaj świadczeń, praca socjalna, asysta. Ponadto pracownicy socjalni prowadzili indywidualne karty każdej z tych rodzin, gdzie podawano m. in. zakres udzielanej/planowanej pomocy (przyznawanej na podstawie decyzji lub skierowania, przykładowo: różne formy przyznanych zasiłków, usługi opiekuńcze, skierowania na obiady w stołówce, do przedszkola).

(dowód: akta kontroli str. 612 – 638)

Jednocześnie w sprawie monitorowania sytuacji dzieci zagrożonych Dyrektor MOPS przekazał, że MOPS znając: *sytuację rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych i dzieci w tych rodzinach zagrożonych umieszczeniem w zastępczych formach opieki, proponuje im różne formy pomocy m.in. placówki wsparcia dziennego. Z uwagi na fakt, że uczestnictwo w placówkach jest dobrowolne część z tych dzieci nie wyraża chęci do korzystania z ich wsparcia. W latach 2013 – I połowa 2016 r. rodziny przeżywające trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczej stanowiły znaczącą liczbę wśród wszystkich klientów MOPS Stalowa Wola korzystających z różnych form wsparcia. W 2013 r. - 546 rodzin (827 dzieci w tych rodzinach) otrzymywało pomoc z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych. W 2014 r. - 476 rodzin (704 dzieci w tych rodzinach), w 2015 r. – 484 (620 dzieci w tych rodzinach), w I połowie 2016 r. – 346 rodzin (407 dzieci w tych rodzinach) otrzymywało pomoc z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych.*

Identyfikacją osób wymagających pomocy zajmuje się w Miejskim Ośrodku Pomocy Społecznej w Stalowej Woli Dział Pomocy Środowiskowej i Integracji Społecznej, w skład którego wchodzi m.in. rejonowi pracownicy socjalni Zespołu Diagnostycznego i koordynatorzy pracy socjalnej pełniący nadzór nad wykonywaniem zadań pracowników socjalnych. Pracownicy socjalni z Zespołu Diagnostycznego (w stosunku do osób w wieku aktywności zawodowej) w drodze wywiadu środowiskowego dokonują wstępnej oceny sytuacji materialno – bytowej, mieszkaniowej, zdrowotnej, gromadzą niezbędne dokumenty oraz ustalają zakres potrzeb formy współdziałania osoby i rodziny w rozwiązywaniu trudnej sytuacji życiowej, odpowiednio do posiadanych możliwości i uprawnień; planują rodzaj, zakres i rozmiar pomocy (materialnej, rzeczowej, usługowej).

W przypadku zdiagnozowania nieprawidłowości w funkcjonowaniu rodziny, niewydolności w zakresie pełnionych ról rodzicielskich, zaniedbań wobec dzieci, pracownicy socjalni z Zespołu Diagnostycznego kierują środowisko po rozpoznaniu do dalszej pracy socjalnej w Zespole ds. Pomocy Rodzinie oraz Zespole ds. Asysty. W skład tego Zespołu wchodzi specjalści pracy socjalnej, asystenci, wspierani przez konsultantów. Powyższe zespoły na bieżąco monitorują sytuację dzieci zagrożonych kryzysem lub przeżywające w/w trudności w trakcie bieżącej pracy z całymi rodzinami. W tym celu prowadzone są indywidualne karty dla każdej z rodzin oraz rejestry zbiorcze

(...)

Bardzo często złożoność problemów rodzin wymagała rozwiązań interdyscyplinarnych. Wówczas do współpracy zapraszani są specjaliści pracy z rodziną, przedstawiciele instytucji działających na rzecz rodziny m.in. pedagodzy szkolni, wychowawcy, asystenci rodzin, kuratorzy sądowi, dzielnicowi, pracownicy Stalowowolskiego Ośrodka Wsparcia i Interwencji Kryzysowej, Poradni Psychologiczno–Pedagogicznej, świetlic środowiskowych, Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Powiatowego Centrum Pomocy

Rodzinie, przedstawiciele służby zdrowia itd. Z udziałem wymienionych specjalistów-przedstawicieli różnych podmiotów organizowane są spotkania interdyscyplinarne, których adresatami są rodziny wieloproblemowe.

W 2013 r. pracownicy Zespołu prowadzili stałą i systematyczną pracę z 137 rodzinami. Praca z 70 rodzinami polegała zarówno na świadczeniu pomocy materialnej jak i wszechstronnej pracy socjalnej, a 67 rodzin objętych było wyłącznie pracą socjalną między innymi na wniosek III Wydziału Rodzinnego i Nieletnich Sądu Rejonowego w Stalowej Woli lub w związku z prowadzoną procedurą Niebieskiej Karty.

Wśród wspomnianych rodzin dominującymi problemami była bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego. Natomiast współistniejące problemy to: bezrobocie – 60 rodzin, niepełnosprawność – 38 rodzin, przewlekłe choroby występujące w rodzinie – 38 rodzin, z problemem przemocy domowej- 32 rodziny, 39 rodzin z problemem alkoholowym, 50 rodzin z problemem ubóstwa. Spośród ogólnej liczby rodzin wyodrębniono 47 rodzin niepełnych, 25 rodzin wielodzietnych. Dwie rodziny objęte były pomocą z tytułu ochrony macierzyństwa, 3 pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych oraz 77 bezradnych w samodzielnym funkcjonowaniu.

Działaniami Zespołu w 2014 r. zostało objętych łącznie 175 rodzin. Praca z 116 rodzinami polegała zarówno na świadczeniu pomocy materialnej jak i wszechstronnej pracy socjalnej, a 59 rodzin objętych było wyłącznie pracą socjalną między innymi na wniosek III Wydziału Rodzinnego i Nieletnich Sądu Rejonowego w Stalowej Woli lub w związku z prowadzoną procedurą Niebieskiej Karty.

Wśród wspomnianych rodzin dominującymi problemami była bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego. Natomiast współistniejące problemy to: bezrobocie – 85 rodzin, niepełnosprawność – 46 rodzin, przewlekłe choroby występujące w rodzinie – 48 rodzin, z problemem przemocy domowej 58 rodzin, 41 rodzin z problemem alkoholowym, 59 rodzin z problemem ubóstwa.

Spośród ogólnej liczby rodzin wyodrębniono 54 rodziny niepełne, 34 rodziny wielodzietne, 19 rodzin objętych było pomocą z tytułu ochrony macierzyństwa, 3 pomocą w formie specjalistycznych usług opiekuńczych oraz 89 bezradnych w samodzielnym funkcjonowaniu.

Działaniami Zespołu w 2015 r. zostało objętych łącznie 194 rodziny, w tym: 66 to rodziny niepełne, 48 rodziny wielodzietne, 17 rodzin objętych było pomocą z tytułu ochrony macierzyństwa. Praca z 96 rodzinami polegała zarówno na świadczeniu pomocy materialnej jak i wszechstronnej pracy socjalnej, a 98 rodzin objętych było wyłącznie pracą socjalną m.in. na wniosek III Wydziału Rodzinnego i Nieletnich Sądu Rejonowego w Stalowej Woli, w związku z prowadzoną procedurą Niebieskiej Karty, czy z uwagi na zdiagnozowane dysfunkcje rodziny. Wśród rodzin znajdujących się w kręgu zainteresowania pracowników socjalnych Zespołu dominującymi problemami była bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego – 72 rodziny. Natomiast współistniejącymi problemami było: bezrobocie – 83 rodzin, niepełnosprawność – 50 rodzin, przewlekłe choroby występujące w rodzinie – 64 rodziny, z problemem przemocy domowej - 70 rodzin, 47 rodzin z problemem alkoholowym, 58 rodzin z problemem ubóstwa.

Ze wsparcia środowiskowego domu samopomocy skorzystało 2 rodziny, natomiast z pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych – 1 rodzina.

Dyrektor MOPS wyjaśnił, że informacje o rodzinach zagrożonych kryzysem lub przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych są pozyskiwane poprzez m.in.:

- informacje od pedagogów szkolnych, wychowawców przedszkolnych, świetlic, pracowników kuratorskiej służby sądowej, poradni psychologiczno – pedagogicznej, pisemne informacje z policji pozyskane podczas interwencji w środowisku lub w ramach procedury Niebieskiej Karty, informacje z Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie – spotkania z pracownikami (koordynatorami rodzinnej pieczy zastępczej i pedagogiem), zgłoszenia od członków Rady Miejskiej, z innych Ośrodków Pomocy Społecznej,
- zgłoszenia ze środowiska sąsiedzkiego anonimowe lub oficjalnie składane poprzez kontakt osobisty z Ośrodkiem, telefonicznie, pisemnie, drogą elektroniczną, zgłoszenia od członków rodzin czy znajomych, którzy są zaniepokojeni funkcjonowaniem rodziny,
- w trakcie rozpatrywania wniosków o pomoc materialną czy rzeczową, kiedy osoby same zgłaszają się do pracownika socjalnego,
- pracownicy socjalni rozpowszechniają w terenie, wśród mieszkańców ulotki z ofertą pomocową MOPS. Pracownicy Ośrodka wychodzą również z inicjatywą do społeczności lokalnej – współpraca z mieszkańcami osiedli w ramach Organizowania Społeczności Lokalnej, proponują czynne formy pomocy poprzez wykorzystywanie zasobów środowiska (potencjał osób, członków rodzin, otoczenia sąsiedzkiego). Obserwuje się dzięki takim inicjatywom większą wrażliwość społeczną, reagowanie na niepokojące sygnały ze środowiska i informowanie o trudnościach jakie przeżywają niektóre rodziny. W ten sposób przełamywane jest stereotypowe postrzeganie roli pracownika socjalnego jedynie do przyznawania świadczeń i działań podejmowanych przez Ośrodek (blisko klienta i z jego udziałem). Zarówno pracownicy socjalni jak i asystenci uczestniczą w organizowanych piknikach czy akcjach integrując się z tymi rodzinami,
- rozpowszechnianie informacji w parafiach na terenie Stalowej Woli na temat kampanii „Rodzina rodzinie” i poszukiwaniu kandydatów do pełnienia funkcji rodziny wspierającej (osobiste kontakty z proboszczami – przedstawienie idei kampanii, pozostawienie ulotek i plakatów, rozpropagowanie informacji podczas ogłoszeń parafialnych po każdej mszy),
- współpraca z organizacjami pozarządowymi działającymi przy parafiach, Placówka interwencyjna „Oratorium” – informuje niezwłocznie Ośrodek o umieszczeniu małoletniego dziecka,
- spotkania z radnymi podczas okresowych komisji – informowanie o działaniach podejmowanych przez MOPS na terenie naszego miasta skierowanych do rodzin,
- spotkania jakie odbywają się na terenie placówek, które wspierają rodziny zagrożone kryzysem lub przeżywające trudności opiekuńczo – wychowawcze lub dotknięte innymi dysfunkcjami.

(dowód: akta kontroli str. 461 - 481)

MOPS nie dysponował zbiorczą bazą danych rodzin zagrożonych kryzysem lub przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji. Podano natomiast powyżej w wystąpieniu, że każdy pracownik socjalny prowadził rejestry „swoich podopiecznych” – indywidualne karty pozwalają na wgląd w sytuację w rodzinie.

Dyrektor MOPS potwierdził w wyjaśnieniach, że nie zbudowano systemu monitorowania i identyfikacji osób zagrożonych kryzysem. Nie jest również prowadzona baza rodzin zagrożonych kryzysem. W systemie POMOST dedykowanym do ośrodków pomocy społecznej prowadzona jest baza osób/rodzin korzystających ze wsparcia OPS z podziałem na przesłanki wymienione w art. 7 ustawy o pomocy społecznej – np. bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych.

Jak podano w wyjaśnieniach, przyjęto *system monitorowania (...) oparty o pracę zespołów problemowych*. Pracownik MOPS w każdym przypadku po uzyskaniu informacji/sygnału ze strony instytucji, organizacji lub osoby fizycznej o problemach w rodzinie udaje się do miejsca zamieszkania tej rodziny w celu przeprowadzenia wywiadu środowiskowego. Wszystkie zgłoszenia są sprawdzane (80% donosów nie potwierdza się). W zależności od rezultatów diagnozy oraz od chęci współpracy ze strony rodziny podejmowane jest stosowne wsparcie ze strony zespołu ds. rodzin.

W przypadkach diagnozy negatywnej i jednoczesnej odmowy współpracy ze strony rodziny – *kierowane jest pismo do Sądu Rejonowego w Stalowej Woli, z prośbą o wgląd w sytuację*.

(dowód: akta kontroli str. 562 – 566, 612 - 638)

MOPS na każdy rok kalendarzowy prowadził rejestry *rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, objętych wsparciem asystenta rodziny, w których monitorowana jest sytuacja dzieci*. W 2014 r. monitorowano w ten sposób 59 rodzin, w 2015 – 55, a do końca I półrocza 2016 r. – 36 rodzin. Dane zawarte w ww. rejestrach nie pozwalały na ustalenie na ile były to „nowe rodziny”.

Dla potrzeb kontroli wylosowano⁴¹ 4 teczki prowadzone przez pracowników socjalnych. Analiza tych spraw, które wpłynęły (zostały wszczęte) w latach objętych kontrolą i dotyczyły rodzin, które po raz pierwszy uzyskały wsparcie ze strony MOPS wykazała, że:

- pracę socjalną, w tym w każdym z przypadków również w formie asystenta rodziny, wszczynano po uzyskaniu informacji o przejawach dysfunkcji w życiu rodzin, w tym w stosunku do dzieci. Informację w tych sprawach uzyskano: z sądu rodzinnego 2-krotnie, tj. po zgłoszeniu dziadków do sądu w sprawie przejęcia opieki nad wnukami (piecza zastępcza) oraz rodziny w sprawie, której informację o nieprawidłowościach przesłała do sądu szkoła.

W jednym przypadku o dysfunkcyjności w rodzinie MOPS został poinformowany przez Stalowowski Ośrodek Wsparcia i Interwencji Kryzysowej⁴², a w jednym przez Ośrodek Pomocy Społecznej z sąsiedniej gminy – podopieczni zamieszkali/przenieśli się do Stalowej Woli.

W każdym z tych przypadków praca socjalna została rozpoczynana przez wizytę (lub prośbę o wstawienie się do MOPS) pracownika socjalnego. Sporządzano wywiady środowiskowe, zespół ds. oceny zasadności przyznania asystenta rodziny wyrażał opinię w tej sprawie, po czym podejmowano decyzję o przyznaniu wsparcia rodzinie w przedmiotowej formie. Asystent rodziny opracowywał plan działania, w miarę potrzeby aktualizowane, sporządzał okresowe sprawozdania z wykonywanych zadań.

W sprawie sytuacji w rodzinie okresowo obradowały zespoły interdyscyplinarne, tj. poza zaangażowanymi w sprawę pracownikami MOPS, kurator sądowy, nauczyciele dzieci, psycholog. Karty pracy asystentów rodzin wskazywały, że informowano/lub pozyskiwano informacje o stanie podopiecznych ze szkół, miejsc zamieszkania, członków rodziny (np. dziadkowie). W miarę potrzeby MOPS informował sądy rodzinne o aktualnym stanie rodziny. W pracy asystentów wykorzystywano dostępne w MOPS - opinie wydawane dla sądu ws. wydania zarządzeń opiekuńczych wobec małoletnich dzieci. Opinię wydawał po

⁴¹ wybór nielosowy, rodziny musiały spełniać warunek „rodzin nowych” – po raz pierwszy poddanych pracy socjalnej ze strony MOPS

⁴² Uznano, że kontakt matki z dzieckiem – znajdujących się pod opieką SOWiK (ucieczka z domu po awanturach domowych) – wymagają profesjonalnego wsparcia.

przeprowadzeniu badań członków rodziny, w tym: psychologicznych, lekarskich i psychiatrycznych – Rodzinny Ośrodek Diagnostyczno-Konsultacyjny w Stalowej Woli.

W jednym przypadku asystent rodziny wnosił o konieczności indywidualnego toku nauczania dla dziecka.

Poza przyznawaniem ww. rodzinom, w miarę potrzeby - wsparcia finansowego lub rzeczowego ze strony MOPS nie stwierdzono prowadzenia/czy proponowania rodzinom innych form wsparcia⁴³.

(dowód: akta kontroli str. 567 - 571)

W Gminie Stalowa Wola do pieczy zastępczej przekazano:

- w 2013 r. – nie przekazywano, natomiast z pieczy do rodzin biologicznych powróciło 2 dzieci, a w pieczy zastępczej pozostawało 35 dzieci,
- w 2014 r. przekazano 13 dzieci, natomiast z pieczy do rodzin biologicznych powróciło 8 dzieci, a w pieczy zastępczej pozostawało 40 dzieci,
- w 2015 r. przekazano 15 dzieci, natomiast z pieczy do rodzin biologicznych powróciło 10 dzieci, a w pieczy zastępczej pozostawało 45 dzieci,
- w 2016 r. (I półrocze) przekazano 4 dzieci, natomiast z pieczy do rodzin biologicznych powróciło 1 dziecko, a w pieczy zastępczej pozostawało 28 dzieci.

(dowód: akta kontroli str. 456 - 460)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, działalność kontrolowanej jednostki w badanym zakresie mimo, że MOPS nie opracował i nie posiadał stałych procedur pozwalających na realizację dyspozycji art. 176 pkt 7 ustawy o *wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej*, tj. *prowadzenie monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej*. Nie prowadzono również bazy danych o rodzinach zagrożonych kryzysem lub przeżywających trudności w wypełnianiu swojej funkcji, tj. bazy zbiorczej dającej możliwość wglądu w całość sytuacji np. Dyrektorowi MOPS.

Brak ww. sformalizowanych procedur działania, w ocenie NIK nie był przeszkodą w rzetelnej, zgodnej z wymogami art. 10 i art. 11 cyt. ustawy - realizacji zadań przez pracowników MOPS. Stwierdzono, że w sytuacjach powzięcia informacji o rodzinach przeżywających kryzys lub dzieciach żyjących w rodzinach dysfunkcyjnych podejmowano każdorazowo działania zgodnie z ww. wymogami. Na pracownikach socjalnych MOPS spoczywały obowiązki w zakresie identyfikacji problemu, podejmowania stosownych działań i monitorowania sytuacji. Pracownicy socjalni MOPS prowadzili swoje rejestry rodzin zagrożonych kryzysem w tym dzieci żyjących w tych rodzinach.

⁴³ Analiza dokumentacji podopiecznych wskazywała, że na tym etapie (początkowym), wsparcia poprzez inne formy – udział w grupach wsparcia, czy samopomocy, poradnictwie specjalistycznym mogło być bezskuteczne. Rodziny były dopiero na etapie otwierania się na pomoc, na akceptację asystenta w ich życiu. Nie były gotowe do wychodzenia na zewnątrz.

2. Placówka wsparcia dziennego – Świetlica TĘCZA.

2.1 Prawdliwość i skuteczność pracy placówek wsparcia dziennego.

2.1.1 Prawdliwość pracy placówki wsparcia dziennego.

1. Zezwolenie na prowadzenie placówki wsparcia dziennego.

Zgodnie z Regulaminem Organizacyjnym MOPS placówka wsparcia dziennego – Świetlica TĘCZA (w dalszej treści *Tęcza* lub *Świetlica* lub placówka) działała w strukturach MOPS⁴⁴.

Świetlica była nadzorowana bezpośrednio przez Dyrektora MOPS, w tym poprzez kontrolę działalności – w wymiarze merytorycznym i finansowym.

(dowód: akta kontroli str. 572 - 577)

2. Forma, misja, cel i zadania placówki wsparcia dziennego.

W Regulaminie *Świetlicy* podano, że *Tęcza* jest placówką prowadzoną w formie opiekuńczej i specjalistycznej skierowaną do 45 dzieci i młodzieży w wieku od 6 do 16 lat.

Ze względu na organizację, zakres i rodzaj opieki świadczonej na rzecz dzieci, ma charakter wsparcia dziennego.

W Regulaminie placówki wyszczególniono 10 realizowanych zadań, w tym:

- zapewnienie opieki i bezpieczeństwa dzieciom i młodzieży w czasie wolnym,
- wspieranie w nauce szkolnej, pomoc w odrabianiu prac domowych,
- indywidualna pomoc specjalistyczna,
- wspieranie rodziny w sprawowaniu jej podstawowych funkcji związanych z opieką i wychowaniem,
- współpraca ze środowiskiem rodzinnym, szkolnym dziecka,
- realizacja programów profilaktycznych.

W Regulaminie Organizacyjnym MOPS – dodatkowo – wśród 23 wyszczególnionych zadań, które zostały przypisane do wykonania *Świetlicy*, znalazły się również:

- pomoc w kryzysach szkolnych, rodzinnych, rówieśniczych, osobistych,
- sporządzanie diagnozy indywidualnej dziecka i jego rodziny,
- zapewnienie 1 posiłku dla dzieci uczestniczących w zajęciach,
- pozyskiwanie środków na bieżącą działalność również ze źródeł zewnętrznych.

(dowód: akta kontroli str. 578 - 605)

Zgodnie z informacjami zamieszczonymi na stronie internetowej oraz z rocznych sprawozdań z działalności *Świetlicy*⁴⁵ - do placówki uczęszczały dzieci zgłaszane bezpośrednio przez rodziców lub kierowane są przez pracowników socjalnych MOPS, szkoły, sąd, kuratorów za zgodą rodziców i opiekunów. Skierowanie dziecka do *Świetlicy* nie wymagało decyzji administracyjnej⁴⁶.

Działania *Świetlicy* skierowane są głównie do dzieci w wieku 6 do 16 lat, głównie wywodzących się z rodzin z problemami społecznymi. W zajęciach oferowanych przez *Świetlicę*, brały również dzieci z rodzin prawidłowo funkcjonujących

⁴⁴ Od roku 1999.

⁴⁵ Stanowiących rozdziały w rocznych sprawozdaniach z działalności MOPS

⁴⁶ Regulamin *Świetlicy* w § 21, stanowi w tej sprawie, że dzieci przyjmowane są na wniosek przywołanych w tekście osób i instytucji.

w środowisku. Przykładowo: w 2015 r. do Tęczy uczęszczało 119⁴⁷ dzieci, z tego 19 dzieci pochodziło z rodzin funkcjonujących prawidłowo.

Szczegółowe informacje o Świetlicy zamieszczono na stronach internetowych MOPS. Placówka posiadała własną stronę internetową⁴⁸. Stwierdzono, że informacje tam zamieszczone są z pierwszej dekady XXI w. Kierownik Tęczy – Pani Ewa Stój wyjaśniła, że placówka jest w trakcie tworzenia nowej aktualnej strony internetowej. *Domena i hosting zostały zakupione z własnych środków.*

(dowód: akta kontroli str. 606 – 611, str. 639 - 654)

Na terenie MOPS, Urzędu Miasta, Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej oraz okolicznych przedszkoli i szkół, pracownicy Tęczy rozwieszali plakaty, ulotki, poprzez które prezentowano profil działalności i zapraszano do udziału w zajęciach.

W wyjaśnieniach podanych przez Panią Ewę Stój – Kierownik Świetlicy, podano listę lokalnych mediów⁴⁹, przez które informowano corocznie – przed rozpoczęciem roku szkolnego - o działalności placówki i o kolejnym naborze dzieci i młodzieży do placówki.

Corocznie w czerwcu Tęcza organizowała „dzień otwarty placówki” w połączeniu z „piknikiem rodzinnym”. Podczas pikniku rozdawane były ulotki informacyjne o placówce, natomiast chętni mogli odwiedzić pomieszczenia Świetlicy i zapoznawać się z rodzajem zajęć i osiągniętymi przez wychowanków rezultatami.

(dowód: akta kontroli str. 655 – 662)

3. i 4. Organizacja pracy placówki w nowym roku szkolnym. Przyjmowanie dzieci do Świetlicy.

W pierwszych dniach września, przed rozpoczęciem pracy z każdym nowym dzieckiem, w obecności rodziców/opiekunów sporządzano *Kartę zapisu dziecka do Świetlicy „Tęcza” na rok szkolny (...)* (w dalszej treści – Karta).

W Karcie rodzice/opiekunowie akceptowali poprzez złożenie podpisu zasady obowiązujące w Świetlicy. W tym również, odpowiadali na pytanie, czy rodzina korzysta z pomocy MOPS.

Rodzice/opiekunowie uczestniczyli w tworzeniu *Karty informacyjnej o dziecku*, gdzie m. in. prezentowano sytuację rodzinną dziecka, *problemy sygnalizowane przez rodziców*. Rodzice/opiekunowie poprzez złożenie oświadczenia wyrażali zgodę m. in. na:

- badanie testami psychologicznymi dziecka – w celu opracowania planu rozwoju dziecka w Świetlicy,
- pozyskiwanie informacji o dziecku, przez pracowników Świetlicy, w szkole (zachowanie, oceny, frekwencja),
- kontakt wychowawcy w miejscu zamieszkania dziecka⁵⁰,
- udziału dziecka w „dogoterapii”

(dowód: akta kontroli str.663 – 727, 879 - 880)

Rozpoczynając rok szkolny Tęcza corocznie w październiku organizowała zebranie z rodzicami/opiekunami dzieci uczęszczających do placówki. Przedstawiano plan pracy na rok szkolny, tygodniowy rozkład zajęć, zasady funkcjonowania Świetlicy,

⁴⁷ Wszystkie dzieci które „pojawiły” się w Świetlicy. Pobyt niektórych dzieci w placówce był krótkotrwały – na miejsce opuszczone przychodziło inne dziecko. Stąd liczba dzieci 119 – pomimo, że na początku roku przyjmowano ok. 50 dzieci.

⁴⁸ Poza ww. stroną w ramach MOPS.

⁴⁹ 5 – gazety, media internetowe, lokalna telewizja

⁵⁰ Rodzice wyrażali zgodę na ewentualne kontakty/wizyty. *Dotychczas nie było takiej potrzeby. Wejście w środowisko zamieszkania dziecka powinno się odbyć wówczas, gdy dziecko przez dłuższy czas nie uczęszcza do placówki, a rodzice nie zgłoszą nieobecności i nie podadzą powodu. W latach 2013 – 2016 nie było takiego przypadku.*

zasady współpracy pomiędzy rodzicami a pracownikami Świetlicy. Rozdano dokument o współpracy rodziców z placówką (....), rodzice zostali zobligowani do jego podpisania. W kolejnym punkcie zebrania była prezentacja wychowawców i grup przez nich prowadzonych, w tym programu zajęć. Na koniec rodzice mieli możliwość zadawania pytań. Po zakończonym zebraniu, zainteresowane osoby rozmawiały indywidualnie z pracownikami Świetlicy.

Podano już w poprzednim punkcie wystąpienia, że z końcem roku szkolnego (w czerwcu) Świetlica organizował dni otwarte i piknik rodzinny Świetlica w latach 2013, 2015, 2015 w trakcie trwania roku szkolnego – w miesiącach kwiecień–maj - zorganizowała zebrania rodziców. Przedstawiano osiągnięcia, proszono o angażowanie się w przygotowanie przywołanych powyżej spotkań oraz proszono o deklarację ws. uczestnictwa dzieci w zajęciach świetlicowych w trakcie wakacji.

(dowód: akta kontroli str. 655 – 662, str. 729 - 748)

Świetlica nie opracowała pisemnych zasad przyjmowania dzieci. Według Kierownik – Ewy Stój zasady przyjęcia dzieci do świetlicy zostały określone w cyt. na str. 27 wystąpienia, § 21 Regulaminie Świetlicy. Zapisów dziecka może dokonać tylko rodzic lub opiekun prawny.

Zapisu można dokonać tylko osobiście. Nie było możliwości zapisu przez internet. Według Pani Ewy Stój przywołane w Regulaminie instytucje i osoby jedynie proponują rodzicom zapisanie dziecka do placówki.

W latach 2013 – 2016 (I półrocze), z tytułu skierowania dziecka do placówki przez sąd, w zajęciach Świetlicy uczestniczyło 2 dzieci⁵¹. Placówka nie posiada żadnego dokumentu o nazwie „skierowanie”. Zapisów w tym wypadku dokonywali rodzice.

Zgodnie z Regulaminem Świetlicy, placówka jest przygotowana do jednoczesnego uczestnictwa w zajęciach 45 dzieci.

(dowód: akta kontroli str. 655 – 662, 879 - 880)

Ustalono, że z początkiem roku szkolnego zapisywano do Świetlicy następującą liczbę dzieci:

- 2012/2013 – 54 dzieci, podzielone na 6 grup, od 6 do 12 uczestników w grupie,
- 2013/2014 – 50 dzieci, podzielone na 6 grup, od 6 do 10 uczestników w grupie,
- 2014/2015 – 52 dzieci, podzielone na 6 grup, od 6 do 12 uczestników w grupie⁵²,
- 2015/2016 – 50 dzieci, podzielone na 3 mieszane grupy, od 10, po 17 i 23 uczestników w grupie⁵³.

W sprawie corocznego zapisu dzieci, większego od określonego w regulaminie – 45 osób, wyjaśnień udzieliła Pani Ewa Stój – Kierownik placówki. Podana, że co roku zapisujemy więcej dzieci, ponieważ nigdy nie ma 100% frekwencji. Jedne dzieci wychodzą wcześniej, bo mają zajęcia popołudniowe (...). Inne dzieci przychodzą później, ponieważ kończą późno zajęcia (....). Zdarzają się choroby i inne nieobecności. Dzienna frekwencja nie przekracza 45 osób.

Ustalono, że średnia liczba dzieci uczęszczających do Świetlicy w latach objętych programem kontroli wynosiła⁵⁴:

⁵¹ Od 2015 r. do nadal. Dzieci skierowane przez sąd, rodzeństwo – dziewczynka i chłopiec. W momencie skierowania do Świetlicy dziewczynka był w 6 klasie (12 lat), chłopiec w 1 gimnazjum 13 lat. Sad nakazał rodzicom zapisanie dzieci do placówki. Ich uczęszczanie od początku było monitorowane przez asystenta rodziny. Dokumentacja dotycząca dzieci znalazła się w analizowanej próbie – liście kontrolnej.

⁵² Wszystkie te grupy były prowadzone przez pojedynczych wychowawców

⁵³ Każda z 3 grup w roku szkolnym 2015/2016 była prowadzona przez 2 wychowawców, zatem dochowano dyspozycji wynikającej z art. 28 pkt. 2 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej stanowiącej, że pod opieką jednego wychowawcy, w tym samym czasie nie może przebywać więcej niż 15 dzieci.

⁵⁴ średnia miesięczna wrzesień i czerwiec.

- rok szkolny 2012/13 – początek roku – 39 osób, koniec roku – 30 osób (na 54 zapisane na początku roku),
 - rok szkolny 2013/14 – początek roku – 45 osób, koniec roku – 29 osób, (na 50 zapisane na początku roku),
 - rok szkolny 2014/15 – początek roku – 44 osoby, koniec roku – 34 osoby, (na 52 zapisane na początku roku),
 - rok szkolny 2015/16 – początek roku – 39 osób, koniec roku – 29 osób, (na 50 zapisane na początku roku),
- Ustalono również, że średnia miesięczna frekwencja w *Świetlicy*, w przywołanych powyżej latach szkolnych i w wybranych 2 miesiącach, wynosiła:
- rok szkolny 2012/13 – październik – 39 osób, styczeń – 35 osób, (na 54 zapisane na początku roku),
 - rok szkolny 2013/14 – październik – 45 osób, styczeń – 41 osób, (na 50 zapisane na początku roku),
 - rok szkolny 2014/15 – październik – 44 osób, styczeń – 40 osób, (na 52 zapisane na początku roku),
 - rok szkolny 2015/16 – październik – 39 osób, styczeń – 42 osoby, (na 50 zapisane na początku roku),

(dowód: akta kontroli str. 655 – 662, str. 749 - 768)

Ustalono również, że frekwencja/obecność na poszczególnych grupowych zajęciach/programach profilaktycznych i terapeutycznych przedstawiała się następująco w latach szkolnych⁵⁵:

- **2012/2013** - program profilaktyczny *Spójrz Inaczej* (1x w tygodniu 45 – 60 min). Styczeń 2013 r., od 7 do 8 osób, średnio od 7 do 8 osób, kwiecień 2013 r., od 7 – do 8 osób, średnio od 7 do 8 osób. Program zajęć plastycznych *Wędrówki do krainy sztuki* (3x w tygodniu, po 1,5 godz., w małych grupach), liczba uczestników na 3 zajęciach w 2013 r. od 6 do 9 osób.
- **2013/2014** - program profilaktyczny *Spójrz Inaczej* (1x w tygodniu 45 – 60 min, dla klas 1-3 szkoły podstawowej). Średnia miesięczna obecność w kwietniu i w październiku 2014 r. – odpowiednio 8 i 9 osób. Program profilaktyczny *Zwierciadło duszy* (2x w miesiącu, po 1 godz., dziewczęta w wieku 12-16 lat), średnia liczba uczestników na zajęciach w 2014 r. - 10 osób. Program zajęć plastycznych *Fabryka wyobraźni – zróbmy coś nowego* (2 grupy młodszą 1x w tygodniu, po 1 godz., starsza 3x w tygodniu po 1,5 godz.), średnia liczba uczestników na 2 zajęciach w kwietniu i październiku 2014 r. - 12 i 13 osób.
- **2014/2015** - program profilaktyczny *Spójrz Inaczej* . Średnia miesięczna obecność w kwietniu i październiku 2015 r. – odpowiednio 8 i 8 osób. Program profilaktyczny *Zwierciadło duszy*, liczba uczestników na zajęciach w kwietniu i październiku 2015 r. – odpowiednio 9 i 11 osób. Program zajęć plastycznych - średnia liczba uczestników na zajęciach w kwietniu i październiku 2014 r. – odpowiednio 10 i 10 osób.
- **2015/2016** - program profilaktyczny *Spójrz Inaczej* . Średnia miesięczna obecność w kwietniu i październiku 2016 r. – odpowiednio 8 i 10 osób. Program zajęć plastycznych - średnia liczba uczestników na zajęciach w marcu i czerwcu 2016 r. – odpowiednio 16 i 22 osoby⁵⁶

Od września 2015 r. realizowany był w placówce *Program indywidualnej diagnozy i planowania rozwoju dziecka „Passa”*. Program obejmujący wszystkich uczestników *Świetlicy* był realizowany przez „świetlicowego psychologa”. W ramach programu

⁵⁵ Dokonano losowego wyboru miesięcy w roku szkolnym i realizowanych zajęć w tych miesiącach.

⁵⁶ Były to rodzinne warsztaty plastyczne wspólnie z rodzicami – stąd przywołana liczba uczestników

odbywały się także indywidualne konsultacje z rodzicami (10 spotkań od września do grudnia 2015 r.)

W roku szkolnym 2015/2016 wdrażany był również *Program zajęć wyrównawczych dla dzieci z klas I – III szkoły podstawowej*. W Programie przewidziano indywidualne zajęcia dla dzieci - na podstawie indywidualnego profilu pracy w zależności od potrzeb oraz zaleceń z Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej.

(dowód: akta kontroli str. 769 – 799, str.855 - 860)

Ustalono poprzednio w wystąpieniu, że *TĘCZA* nie przyjmowała wszystkich dzieci oraz że dzieci oczekiwały na przyjęcie do placówki⁵⁷. W wyjaśnieniach w tej sprawie udzielonych dodatkowo przez Panią Ewę Stój podano, że *co roku sporządza się listę rezerwową dzieci, które nie zostały przyjęte z pierwszego naboru. Są to dzieci które oczekują na przyjęcie. W trakcie roku szkolnego niektóre dzieci rezygnują z uczestnictwa w świetlicy. Na wolne miejsce zostaje przyjęte dziecko z listy rezerwowej. Pierwszeństwo mają dzieci, które wymagają natychmiastowej pomocy, dzieci z problemami i deficytami. Dobieranie uczestników odbywa się płynnie i na bieżąco. Dzieci oczekujące, to głównie dzieci których rodzice długo pracują i nie mogą im poświęcić czasu lub dzieci które chcą uczestniczyć w kółkach zainteresowań.*

(dowód: akta kontroli str. 655 – 662)

5. Zasady współdziałania w placówce.

W *Tęczy* – wraz z dziećmi - opracowano Regulamin wewnętrzny placówki oraz tzw. *Zasady* i zobowiązania dotyczące wychowanków, ich rodziców oraz pracowników *Świetlicy*, które każdy rodzic otrzymywał - na wspomnianych w poprzednim punkcie wystąpienia zebraniach rodziców - i akceptował przez złożenie podpisu. *Zasady* poprzedzał wstęp – *Drodzy rodzice! W procesie wychowania i kształcenia dzieci bardzo ważnym elementem jest współpraca wszystkich osób, które w tym procesie uczestniczą. Powierzyliście nam swoje dzieci pod opiekę i oczekujecie od nas zaangażowania i pomocy w ich socjalizacji. Abyśmy mogli osiągnąć wspólny sukces opracowaliśmy zasady współpracy. Rodzice zobowiązywali się do:*

- wypełniania dokumentacji, uczestnictwa w zebraniach rodziców,
- stawianie się na wezwanie wychowawcy lub kierownika placówki,
- przestrzegania niniejszego dokumentu.

Dodatkowo w punktach dotyczących wychowanków *Świetlicy*, *Zasady* odnosiły się również do zobowiązań rodziców, przykładowo:

- rodzic zobowiązany jest sprawdzić, czy dziecko ma odrobioną pracę domową,
- zwalnianie dzieci z zajęć powinno być tylko z ważnego powodu,
- każdą nieobecność dziecka należy zgłosić osobiście lub telefonicznie.

Regulamin placówki zawierał 25 krótko zredagowanych zasad, np.: *po świetlicy chodzimy powoli, zwracamy się do siebie kulturalnie, nie krzyczymy w świetlicy, nie ruszamy cudzych rzeczy, bierzemy tyle obiadu ile możemy zjeść.*

Z kolei *Świetlicowe zasady* stanowiły że⁵⁸: *szanujemy siebie nawzajem, jesteśmy tolerancyjni, do godz. 15,30 odrabiamy lekcje.*

Regulamin i *Świetlicowe zasady* były opublikowane i wywieszane w pomieszczeniach *Tęczy*.

(dowód: akta kontroli str. 800 - 804)

⁵⁷ Dane liczbowe w tej sprawie oraz wyjaśnienia podano na str. 19 wystąpienia pokontrolnego.

⁵⁸ przykładowo – z 15, niektóre tożsame z zasadami podanymi w Regulaminie.

6. Praca placówki wsparcia dziennego.

Świetlica zgodnie z regulaminem oraz informacją opublikowaną na stronach internetowych MOPS, była czynna przez 5 dni w tygodniu (od poniedziałku do piątku, codziennie w godzinach od 8,00 do 18,00 w soboty według odrębnego harmonogramu w razie zaistnienia takiej potrzeby oraz w wakacje od 8,00 do 16,00 z wyjątkiem niedzieli i świąt. W razie potrzeby godziny pracy Świetlicy dostosowuje się do faktycznych potrzeb.

Według regulaminu placówki, zajęcia w Świetlicy odbywają się według:

- rocznych planów pracy ustalanych przez zespół⁵⁹ oraz kierownika świetlicy,
- planów pracy w okresie wolnym od zajęć szkolnych (...),
- indywidualnych planów pracy osób prowadzących zajęcia.

Świetlica organizowała zajęcia w grupach wychowawczych, terapeutycznych, kołach i zespołach zainteresowań.

Liczba uczestników w grupach nie przekraczała 15 osób.

Zajęcia w grupach terapeutycznych odbywały się w ramach jednostek zajęciowych trwających 45 min.

Według regulaminu – wychowankowie świetlicy mogą być dzieleni na grupy wychowawcze i terapeutyczne ze względu na wiek i dojrzałość emocjonalną, a także na problemy indywidualne wychowanków.

(dowód: akta kontroli str. 578 - 605)

Podano uprzednio – str. 29 wystąpienia pokontrolnego – że na zebraniach inauguracyjnych przedstawiano rodzicom plany pracy: w wymiarze obejmującym całą placówkę oraz plany i harmonogramy poszczególnych wychowawców.

Świetlica z rozpoczęciem roku szkolnego przedkładała Dyrektorowi MOPS listę programów zajęć jakie będą prowadzone w Świetlicy Tęcza w roku szkolnym (...).

W roku szkolnym 2016/2017 Świetlica zaplanowała realizację 14 różnych programów/zajęć dla uczestników w tym m. in.:

- program indywidualnej diagnozy i planowania rozwoju dziecka (wszyscy uczestnicy),
- elementy treningu zastępowania agresji (dzieci 10 – 13 lat),
- 3 programy profilaktyczno-wychowawcze,
- 2 programy pomocy terapeutycznej,
- po 2 programy terapeutyczne i zajęć terapeutycznych,
- 2 zajęcia kompensacyjne,
- zajęcia relaksacyjne.

Do cyt. listy dołączono opis każdego zadania, cel, formę realizacji (w tym częstotliwość). Definiowano grupę dzieci do której poszczególne programy były skierowane/dedykowane, przykładowo - program terapeutyczny *Dojrzewanie i ja*, był skierowany do dziewcząt od klas IV szkoły podstawowej do III gimnazjum.

Wcześniej w roku szkolnym 2015/2016 prowadzono 10 programów/zajęć o podobnym do przedstawionego powyżej profilu.

(dowód: akta kontroli str. 805 -824)

7 i 8. Kadra zatrudniona w Tęczy. Kwalifikacje zatrudnionych osób.

W z końcem roku 2013 w Tęczy pracowało 8 osób zajmujących się bezpośrednio wychowankami, tj.:

⁵⁹ według regulaminu, zespół do spraw okresowej oceny sytuacji dziecka jest organem powołanym do (...) rozstrzygnięcia w granicach swoich kompetencji spraw związanych z realizacją regulaminowych celów i zadań świetlicy, w szczególności (...). W skład zespołu wchodzi wszyscy pracownicy pedagogiczni zatrudnieni w świetlicy i inne osoby biorące udział w realizacji celów i zadań (...). Zebrania zespołu są organizowane w miarę potrzeb, nie rzadziej niż raz w półroczu.

- kierownik,
- 3 wychowawców, w tym 2 osoby na pełnym etacie i 1 osoba na etacie o wymiarze 0,75,
- 2 opiekunów na pełnych etatach,
- 1 instruktor terapii zajęciowej, 1 psycholog, obydwie osoby z wymiarem etatu - 0,50.

Z końcem 2014 r. pracowało 7 osób. Ubyła jedna osoba z zatrudnionych na pełnym etacie, jako opiekun dziecięcy. Pozostałe, te same osoby pracowały w wymiarze, takim jaki był w roku poprzednim.

Z końcem 2015 r. pracowało nadal 7 tych samych osób. Jedna z osób zatrudniona poprzednio jako opiekun, pracowała już na pełnym etacie wychowawcy (4 wychowawców, brak opiekunów). Pozostałe osoby pracowały nadal na tych samych stanowiskach i w tym samym wymiarze etatu.

Z końcem I półrocza 2016 r. pracowało 8 osób. Wszystkie tak samo jak w roku poprzednim plus 1 osoba nowozatrudniona na pełnym etacie jako, *opiekun dziecięcy*.⁶⁰

W *Świetlicy* w latach 2013 – 2016 (I półrocze) pracowało 3 mężczyzn: 2 wychowawców (pełne etaty) i psycholog (0,5 etatu).

Wszystkie ww. osoby posiadały wyższe wykształcenie o profilu wymaganym przez regulację art. 25 i art. 26 ustawy o *wspieraniu rodziny i pieczy zastępczej*.

Osoby zatrudnione w *Tęczy* uczestniczyły w szkoleniach mających związek z wykonywaną pracą. Stwierdzono udział pracowników w kursach:

- szkoleniach dla kandydatów na wychowawców placówek wycieczki dzieci i młodzieży,
- kursach specjalistycznych (przykładowo): *dopalacze – nowa twarz problemu społecznego, technika pracy z dziećmi w świetlicach terapeutycznych*.⁶¹

Pracownicy nie brali udziału w szkoleniach superwizyjnych.

(dowód: akta kontroli str. 567 – 571, str. 805 - 828)

9. Dożywianie dzieci w *Tęczy*.

Zgodnie z § 20 Regulamin *Świetlica* zapewnia jeden gorący posiłek w trakcie zajęć. Kierownik *Świetlicy* przekazała, że jest to *jednodaniowy obiad przygotowany przez kuchnię MOPS, przywożony w termosach. Przygotowanie, transport i podanie posiłków odbywa się zgodnie z zasadami systemu HACCP, określonymi przez Sanepid*.

Posiłki wydawane są codziennie o godz. 14,00. Wydawanie odbywa się przy bufecie (jadalnia). Posiłki dla dzieci z Tęczy przygotowuje kuchnia MOPS⁶². Finansowanie dożywiania dzieci było realizowane wyłącznie ze środków Gminy, przeznaczanych w corocznych budżetach na funkcjonowanie działalności MOPS (jako zadania własne gminy).

(dowód: akta kontroli str. 829 - 832)

⁶⁰ Osoba ta pracowała od stycznia do czerwca w ramach stażu/skierowania przez PUP w Stalowej Woli oraz jeszcze prze 2 miesiące wakacyjne na podstawie mowy zleceni. Po tym okresie nie przedłużono zatrudnienia w MOPS/Tęczy. Wykształcenie wyższe – pedagog.

⁶¹ Pracownicy/wychowawcy *Świetlicy* z racji umiejscowienia organizacyjnego byli *de facto* pracownikami MOPS. W związku z tym koszty udziału w szkoleniach, warsztatach były rozliczane w ramach planu finansowego/budżetu MOPS. Stwierdzono analizując zapisy księgowe tj. rozdział 85295, §4700, że wydatki na szkolenia pracowników *Świetlicy* wynosiły: 2013 r. – 00 zł, 2014 r. – 1.746 zł, 2015 – 450 zł, 2016 (I półrocze) – 00 zł. W trakcie kontroli pozyskano ustną informację, że poprzez sieć internetowa wyszukiwane są szkolenia/warsztaty bezpłatne.

⁶² Kuchnia MOPS, obsługująca łącznie 4 placówki z terenu Gminy Stalowa Wola - objęte wsparciem pomocy społecznej. Księgowość MOPS nie prowadzi ewidencji pozwalającej wydzielić koszty posiłków na poszczególne ww. 4 placówki wsparcia.

10. i 11 Kontrole w Tęczy. Skargi na działalność placówki

Świetlica działała w strukturze organizacyjnej MOPS, w związku z tym kontrole zewnętrzne prowadzone w Świetlicy były ewidencjonowane w *Księżce kontroli zewnętrznych* prowadzonej przez MOPS.

Stwierdzono, że w latach 2013 – 2016 (I półrocze) w Świetlicy – poza corocznymi kontrolami Państwowego Powiatowego Inspektoratu Sanitarnego w Stalowej Woli – nie była kontrolowana przez instytucje zewnętrzne.

Na str. 22 niniejszego wystąpienia przedstawiono działania kontrolne MOPS-u podejmowane w stosunku do Tęczy.

Zarówno w dokumentacji MOPS jak i Urzędu Miasta nie stwierdzono udokumentowanych skarg na działalność Tęczy.

(dowód: akta kontroli str. 833 – 838)

12. Oględziny Świetlicy.

Przeprowadzone w toku kontroli oględziny Świetlicy wykazały, że:

- placówka prowadzi działalność w wydzielonym parterowym budynku znajdującym się na ogrodzonej działce w centrum Stalowej Woli. Działka i budynek Świetlicy, decyzją Prezydenta Miasta zostały przekazane w trwały zarząd MOPS-owi. W sąsiedztwie placówki znajdowały się publiczne: szkoła z boiskiem „orlik”, przedszkole i żłobek,

- budynek, pomieszczenia, wyposażenie i warunki w jakich przebywały dzieci-wychowankowie Świetlicy, spełniały warunki wymagane przez § 3 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 13 października 2015 r. w sprawie wymagań lokalowych i sanitarnych, jakie musi spełniać lokal, w którym ma być prowadzona placówka wsparcia dziennego⁶³.

(dowód; akta kontroli str. 839 - 845)

2.1.2 Skuteczność pracy placówki wsparcia dziennego.

13. Dzieci – wychowankowie Świetlicy - umieszczone w pieczy zastępczej.

Żadne z dzieci uczęszczających w latach 2013 – 2016 (I półrocze) do Tęczy, nie zostało umieszczone w pieczy zastępczej.

Kierownik Tęczy – Pani Ewa Stój przekazała że:

- dwaj chłopcy (7 i 8 lat), uczęszczający aktualnie do placówki są wychowywani przez babcię, które pełnią rolę rodzin zastępczych⁶⁴,

- do czerwca 2016 r. do placówki uczęszczał chłopiec (14 lat) wychowywany w rodzinie adopcyjnej. W rodzinie adopcyjnej jest wychowywana dziewczynka (11 lat), która uczęszcza co roku do Świetlicy - wyłącznie w czasie wakacji i ferii szkolnych.

(dowód: akta kontroli str. 846 - 847)

14. Próba badawcza – dokumentacja dzieci uczęszczających do Świetlicy.

Dokonano wyboru nielosowego⁶⁵ dokumentacji 31 dzieci uczęszczających Świetlicy, stwierdzając na podstawie analizy cyt. indywidualnych dokumentacji co następuje:

⁶³ Dz. U. poz. 1630

⁶⁴ Dzieci przyszły do Świetlicy już z pieczy zastępczej.

⁶⁵ Zgodnego z wymaganiami programu kontroli, tj. m. in. 15 wychowanków, którzy już nie uczestniczyły w zajęciach Świetlicy. Do czerwca 2016 r. 9-oro z nich jeszcze uczęszczało do placówki. Zakończyli pobyt w placówce wraz z ukończeniem gimnazjum. Pozostali: jedna dziewczynka trafiła do domu dziecka, a 5 dzieci zakończyło uczęszczanie do placówki wraz z ukończeniem szkoły podstawowej. Z tej 5 dwóch chłopców jako

14.1, 14.2, 14.3 – Skierowanie dzieci do placówki przez uprawnione instytucje. Zapisy dzieci. Dobrowolność uczestnictwa

Stwierdzono, że we wszystkich 31 przypadkach dzieci osobiście zapisywali rodzice lub opiekunowie. W trakcie takich zapisów rodzice/opiekunowie informowali *Świetlicę* o ewentualnych zobowiązaniach, sugestiach, propozycjach przedstawianych w tej sprawie przez ww. uprawnione instytucję. Rodzice nie zostawiali w *Świetlicy*, dokumentów np. skierowania, czy zobowiązania sądu, kierowanego bezpośrednio pod ich adresem.

Stwierdzono natomiast wzmianki o zobowiązaniach i sugestiach dotyczących zapisu dziecka do *Świetlicy*, formułowanych przez :

- 7 przypadków propozycje takiej formy wsparcia dla rodziny ze strony pracowników socjalnych, w tym jedno zobowiązanie wspólnie z kuratorem sądowym,
- po 2 przypadki – wzmianki o zobowiązaniu sądu i wzmianki o zobowiązaniu asystenta rodziny,
- po 1 przypadku - zalecenie psychologa szkolnego i terapeuty ze Stalowowolskiego Ośrodka Wsparcia i Interwencji Kryzysowej.

Łącznie w 13 przypadkach, tj. 42% dzieci z badanej próby uczestniczyło w zajęciach *Świetlicy* po skutecznej interwencji instytucji zajmujących się w Stalowej Woli wsparciem rodzin dysfunkcyjnych.

W pozostałych 18 przypadkach dzieci do *Świetlicy* zapisywali rodzice lub opiekunowie z własnej inicjatywy.

Podano na str. 28 wystąpienia, że w każdym przypadku rodzice wyrażali różną zgodę w związku z udziałem ich dzieci w zajęciach *Świetlicy*. We wszystkich 31 teczkach znajdowały się ww. deklaracje/zgody.

Udział wszystkich dzieci w zajęciach *Świetlicy* był dobrowolny⁶⁶.

(dowód: akta kontroli str. 879 – 880)

14.4 – Diagnozy sporządzane w związku z przyjęciem dzieci do Świetlicy.

W każdym z 31 zbiorów dokumentów stwierdzono sporządzenie diagnozy dotyczących przyjmowanych dzieci. Wszystkie diagnozy sporządzono do 30 dni od daty przyjęcia dziecka do placówki. Diagnozy sporządzali wyłącznie pracownicy *Świetlicy*. Diagnozę tworzyły następujące dokumenty: *karta zapisu*, *karta informacyjna o dziecku*, *karta indywidualna dziecka* w tym *indywidualny program wychowawczy* oraz opinie/diagnozy instytucji zewnętrznych^{67,68}.

W diagnozach wychowanków stwierdzono :

- w 16 przypadkach udokumentowaną współpracę z pedagogiem szkolnym. W 15 przypadkach, kiedy był brak takiej współpracy, w 6 – *Świetlica* korzystała z innych opinii: kuratora sądowego, pracownika socjalnego MOPS lub innych instytucji,
- w 19 przypadkach udokumentowaną współpracę z kuratorem sądowym,
- w 13 przypadkach udokumentowaną współpracę z placówkami specjalistycznymi oraz instytucjami działającymi w Stalowej Woli na rzecz dziecka i rodziny. W 18 przypadkach braku takiej współpracy, stwierdzono, że w 6 przypadkach *Świetlica*

powód podało popołudniowe treningi piłki nożnej, 2 dziewczynki - późne godziny powrotów ze szkoły domu i dodatkowe zajęcia pozaszkolne, 1 dziewczynka – rozwód rodziców i zmianę miejsca zamieszkania.

⁶⁶ Udział dzieci w zajęciach *Świetlicy* był zmienny w trakcie trwania roku szkolnego. Zdarzały się rezygnacje dzieci z udziału w zajęciach.

⁶⁷ W przypadku kopii akt dołączonych do materiałów kontrolnych – orzeczenie o niepełnosprawności i opinia Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej.

⁶⁸ Dzieci były zapisywane do *Świetlicy* corocznie, z dodatkowymi zapisami na wakacje/ferie. W przypadkach powtórnego zapisu nie sporządzano nowych kart indywidualnych, w tym programów. Kontynuowano program zgodnie z co-półrocznymi ustaleniami/protokołami zespołu oceniającego sytuację dziecka.

korzystała z innych opinii: kuratora sądowego, pracownika socjalnego MOPS lub pedagoga szkolnego.

Nie konsultowano i nie współpracowano z podmiotami zewnętrznymi, w przypadkach diagnozowania sytuacji dzieci nie pochodzących z rodziny korzystających z pomocy społecznej – łącznie 12 dzieci.

14.5 i 14.6 Indywidualny plan pracy dziecka.

Dla każdego z wychowanków *Światlicy* opracowano *indywidualny program wychowawczy*. W programach, tworzonych według ustalonego wzorca podawano każdorazowo:

- podstawowe potrzeby i problemy dziecka (lista wynikająca z wcześniejszej diagnozy),
- cel pobytu dziecka w placówce (lista w tym przykładowo: pomoc w nadrobieniu zaległości edukacyjnych, złagodzenie problemów emocjonalnych, podniesienie samooceny),
- postępowanie z dzieckiem (w praktyce lista zajęć, w których będzie uczestniczył wychowanek, w tym zajęcia specjalistyczne oraz w większości - pomoc w odrabianiu lekcji),
- program postępowania z rodziną (lista działań w tym przykładowo: wsparcie ze strony psychologa, pedagoga).

Programy pisano w dużym stopniu ogólności – nie zawierały danych pozwalających na identyfikację, m. in.: terminów realizacji, osób odpowiedzialnych, czy priorytetów w działaniu z dziećmi. Nie określono wskaźników realizacji przywołanych powyżej celów – związanych z pobytym dziecka w placówce.

Zadania/działania w tak skonstruowanych planach były realizowane. Realizację potwierdzano w *Protokołach zespołu do spraw oceny sytuacji dziecka* - sporządzanego co pół roku przez zespół pracowników *Tęczy*. Ostatni punkt protokołu był poświęcony *ocenie stopnia realizacji poprzednich ustaleń i przyczyn ewentualnego nie zrealizowania celów*.

W wyjaśnieniach podanych w tej sprawie Pani Ewa Stój podała, że *oferta programowa jest opracowywana na dany rok szkolny. Indywidualne programy dla dzieci są zawarte w karcie indywidualnej dziecka. Opracowywane są w sposób ogólny ze względu na dobrowolność uczestnictwa dzieci w zajęciach. W programach indywidualnych proponowane są różnego rodzaju zajęcia dostosowane do możliwości i potrzeb danego uczestnika. Zajęcia są realizowane w oparciu o programy terapeutyczne opracowywane przez wychowawców w sposób autorski. Programy są weryfikowane 2 razy w roku szkolnym. (...) Ze względu na dobrowolność uczestnictwa trudno jest określić szczegółowe terminy realizacji poszczególnych działań. Dzieci rezygnują z uczestnictwa w zajęciach po kilku spotkaniach ponieważ szybko się nudzą. Inne chcą brać udział we wszystkich zajęciach, ale nie dają rady, bo zajęcia pokrywają się w czasie, więc raz chodzą na jedno, a raz na drugie. Nasi wychowankowie to przede wszystkim dzieci z zaburzeniami w zachowaniu. Jednego dnia chcą brać udział w zajęciach w innym nie. Zajęcia odbywają się głównie w formie grupowej z uwagi na dużą grupę dzieci znajdujących się pod opieką wychowawców. Indywidualny charakter mają spotkania z psychologiem – w miarę wystąpienia takiej potrzeby.*

(dowód: akta kontroli str. 663 – 728, str. 846 - 847)

W jednym z badanych przypadków program działania przygotowany dla dziecka uczęszczającego do *Światlicy* w latach 2012 – 2014 nie został zrealizowany. Dziecko urodzone w 2001 r., wyrokiem sądu zostało skierowane do Domu Dziecka⁶⁹.

⁶⁹ Bez udziału, czy wniosku *Światlicy*

14.7 Dokonywanie oceny dzieci przebywających w Świetlicy.

Zespół pracowników Świetlicy dokonywał oceny każdego dziecka przebywającego w placówce po upływie półrocznego okresu przebywania.

Wyniki oceny stanowiły podstawę do kontynuacji zaplanowanych zajęć lub do ich korekty.

Informacje o wyniku oceny były przekazywane rodzicom i w miarę potrzeby zainteresowanym instytucjom⁷⁰.

W dokumentacji prowadzonej dla każdego z wychowanków nie stwierdzono pisemnych powiadomień o powyższym. Kierownik Tęczy przekazała w wyjaśnieniach, że *rezultaty przekazywane są rodzicom lub pedagogom osobiście lub telefonicznie. Nie ma zwyczaju w Świetlicy informowania o postępach w realizacji programu w formie pisemnej. Kontakt z rodzicami odnotowany jest w Zeszycie do kontaktu z rodzicami, natomiast kontakt z pedagogiem, asystentem rodziny, wychowawcą lub kuratorem zapisywany jest w Zeszycie do kontaktu z instytucjami.*

Ustalono, że w Świetlicy były prowadzone przywołane powyżej zeszyty. Zapisy w ww. rejestrach wskazują, że również zwrotnie przekazywano informację o dzieciach.

Stwierdzono, że Świetlica oceniając postawę wychowanków w placówce, kojarzyła ich zachowania z *sytuacją szkolną, rodzinną, emocjonalną, zdrowotną.*

(dowód: akta kontroli str.848 - 853)

14.8 i 14.9 Współpraca Świetlicy z rodzicami i współpraca z placówkami oświatowymi i podmiotami leczniczymi

Nie stwierdzono w kontroli aby Świetlica opracowała standardy (w tym w formie pisemnych procedur) dotyczące współpracy placówki z rodzicami dzieci przebywających w placówce. Bieżące spotkania z rodzicami wynikały z konkretnych potrzeb – realizacji programu przez dzieci i były odnotowywane w prowadzonym rejestrze.

Ustalono uprzednio w wystąpieniu, że Świetlica organizowała dla całej „społeczności świetlicowej” dni otwarte, pikniki, spotkania z okazji świąt, czy inauguracji zajęć dla dzieci. Ustalono, również w punkcie dotyczącym organizacji pracy placówki, że w Tęczy prowadzono warsztaty plastyczne – wspólne dla dzieci i rodziców.

Świetlica posiadała informacje o dziecku i jego rodzinie, w tym o kontaktach i współpracy rodzin i dzieci z: kuratorem sądowym, MOPS-em w tym z asystentami rodziny, poradnią psychologiczno-pedagogiczną i placówkami oświatowymi. Ustalono uprzednio, że wśród 31 analizowanych dzieci - uczestników zajęć w Świetlicy – 12 nie pochodziło z rodzin dysfunkcyjnych. W tych przypadkach nie zachodziła potrzeba kontaktów z placówkami oświatowymi innymi niż szkoła dziecka.

We wszystkich przebadanych przypadkach – poza jednym, w którym kontaktowano się z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną - uznano, że w sprawach wychowanków nie było potrzeby kontaktu z placówkami oświatowymi poza szkołą, czy podmiotami leczniczymi.

Świetlica utrzymywała kontakty ze szkołą oraz w miarę potrzeb z MOPS, kuratorem sądowym.

⁷⁰ Podano w wystąpieniu, że część dzieci nie pochodziła z rodzin dysfunkcyjnych. Rodziny te nie były monitorowanych przez odpowiednie instytucję np. MOPS, sąd, poradnie psychologiczno-pedagogiczną, szkołę. W sytuacjach dysfunkcji w rodzinach w zależności od potrzeb i zainteresowania Świetlica informowała ww. instytucję o dziecku. Stwierdzono jeden przypadek, gdzie rodzic nie wyraził zgody na kontakt świetlicy w sprawie dziecka z wychowawcą i pedagogiem szkolnym.

Placówka zatrudniała psychologa, który oprócz zajmowania się wychowankami, w miarę potrzeb udzielał konsultacji również rodzicom/opiekunom.

(dowód: akta kontroli str. 663 – 728)

14.10 i 14.11. Powroty dzieci do placówki po zakończeniu udziału dziecka w zajęciach. Umieszczenie dzieci – uczestników zajęć w Świetlicy – w pieczy zastępczej.

W 31 –osobowej grupie wychowanków stwierdzono, że 5 dzieci opuściło placówkę przed 2016 r. Żadne z tych dzieci, po co najmniej 2-letnim pobycie w Świetlicy nie powrócił ponownie na zajęcia do placówki wsparcia dziennego. Pozostałe dzieci uczestniczyły w zajęciach w roku 2016, z tym że dla 9 wychowanków był to ostatni rok uczestnictwa, ze względu na przekroczenie 16 roku życia.

Podano na str. 34 - 35 wystąpienia pokontrolnego, że żadne z dzieci uczęszczających w latach 2013 – 2016 (I półrocze) do Tęczy, nie zostało umieszczone w pieczy zastępczej. Jedno z dzieci zostało umieszczone w domu dziecka.

(dowód: akta kontroli str. 10 – 172)

14.12 Pomoc społeczna ofiarowana rodzinom, których dzieci uczestniczyły w zajęciach Świetlicy.

Stwierdzono już w wystąpieniu pokontrolnym, że z 31 osobowej grupy dzieci objętej analizą, 12 dzieci było członkami rodzin nie korzystających z pomocy społecznej.

W pozostały 19 przypadkach pomoc była okazywana w formie: pomocy finansowej i rzeczowej, dożywianiu i pracy socjalnej pracowników MOPS. Przy 6 rodzinach funkcjonował asystent rodziny. W 3 rodzinach monitorowano procedurę Niebieskiej Karty, a w 2 rodzinach monitorowano leczenie odwykowe.

Funkcjonowanie dzieci wychowanków Świetlicy po zakończeniu uczestnictwa w zajęciach, nie było monitorowane przez placówkę, poza przypadkami gdy wychowankowie powracali do Świetlicy jako wolontariusze. Funkcjonowanie dzieci było nadal monitorowane przez pracowników socjalnych, o ile rodziny pozostawały nadal pod opieką MOPS. Według wyjaśnień Dyrektora MOPS – *w sytuacji gdy rodzina korzysta z pomocy MOPS, pracownicy kontaktują się z pracownikiem socjalnym, w sprawie wychowanka. Większość z odchodzących wychowanków ma w placówce młodsze rodzeństwo. Kontakt z nimi jest więc utrzymywany. Niektórzy byli wychowankowie wracają do nas jako wolontariusze.*

(dowód: akta kontroli str. 10 – 172, str. 854, str. 879 - 880)

Ustalone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie nie stwierdzono nieprawidłowości.

Uwagi dotyczące
badanej działalności

Stwierdzono w kontroli, że dzieci - byli i aktualni wychowankowie - wyrażając swoje opinie o Świetlicy poprzez anonimowe ankiety, w 91,9% wyrazili swoje zadowolenie z powodu uczestnictwa w zajęciach placówki. Również 93% rodziców/opiekunów dzieci było zadowolone z pobytu dzieci w Świetlicy. Przekazano ankiety do wypełnienia 31 rodzicom/opiekunom i ich dzieciom. Na pytania ankietowe odpowiedziało 28 rodziców i 28 dzieci, tj. po 90% ankietowanych osób. Podobnie na 25 ankiet przesłanych do nauczycieli/wychowawców dzieci uczęszczających do Świetlicy, z 7 szkół z terenu Stalowej Woli, na pytania ankietowe odpowiedziało 20 osób, tj. 80% ankietowanych.

Rodzice odpowiadając na pytanie w sprawie oczekiwanych zmian w pracy Świetlicy (18 odpowiedzi – 64%), przekazali w większości, że nie dostrzegają potrzeby zmian. Tyko w pojedynczych przypadkach (6 odpowiedzi) rodzice widzieli takie potrzeby (wszystko pojedyncze przypadki):

- wyposażenia w lepszy sprzęt komputerowy,
 - więcej wycieczek,
 - remontu pomieszczeń,
 - więcej kadry (wychowawców),
- oraz

- *organizacja zajęć dla dorosłych, służących lepszej komunikacji rodzinnej.*

Z dziewięciu ankietowanych nauczycieli, którzy odnieśli się do potrzeby zmian lub braku zmian w pracy Świetlicy, 6-ciu podało, że widzi potrzebę zwiększenia współpracy pracowników Świetlicy ze szkołą, poprzez konsultacje telefoniczne lub osobiste w sprawie wychowanków – uczniów szkół.

Kadra Świetlicy nie w każdym przypadku konsultowała realizację procesów wychowawczo-dydaktycznych dzieci z ich szkolnymi nauczycielami/wychowawcami. W 15 przypadkach – na 31 przebadanych, tj. w 48% - w trakcie opracowywania przywołanej powyżej diagnozy nie współpracowano z nauczycielami/wychowawcami szkolnymi dziećmi. Blisko 20% nauczycieli dzieci uczęszczających do Tęczy, oceniło negatywnie współpracę z Świetlicą. W wyjaśnieniach złożonych w tej sprawie przez Panią Ewę Stój – kierownik Tęczy podano, że nauczyciele nie zawsze wyrażają wolę współpracy z placówką. *Niektórzy nauczyciele sprawiają wrażenie, że nie rozumieją na czym polega praca w specjalistycznej placówce wsparcia dziennego. Mówią rodzicom, żeby nie zapisywali do nas dzieci, ponieważ tu chodzi sama patologia. (....) Pedagodzy i psychologowie szkolni generalnie lepiej współpracują z nami.*

(dowód: akta kontroli str. 660, str. 868 - 872)

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działalność jednostki w badanym obszarze.

IV. Wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli⁷¹, wnosi o podjęcie działań w celu:

1. Zapewnienia dostępu wychowawcom z placówek wsparcia dziennego do szkoleń.
2. Opracowywania *indywidualnych programów wychowawczych* dzieci - uczestników Świetlicy, zawierających m. in.: terminy realizacji, osoby odpowiedzialne, czy priorytety w działaniu z poszczególnymi dziećmi, w tym skonstruowanie wskaźników realizacji.
3. Poszerzenie przez placówkę Tęcza współpracy ze szkołami i nauczycielami dzieci.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia

⁷¹ Dz. U. z 2015 r. poz. 1096 ze zm.

pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Rzeszowie.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Rzeszów, dnia grudnia 2016 r.

Kazimierz Ramocki
Główny specjalista k. p.

.....
Podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Rzeszowie

Dyrektor
Wiesław Motyka

.....
Podpis